

Plansystem og planbehov

Utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2025-2028

Innhold

Sammendrag	3
Innledning	5
Bakgrunn for arbeidet.....	5
Medvirkning og prosess	6
Plansystemet i Rogaland	8
Plansystemet i Rogaland.....	8
Regional plan.....	9
Strategier og handlingsplaner	11
Et oppdatert plansystem?	13
Klima og naturkrise - et grunnleggende skift i forventninger til arealbruk?	13
Nye statlige føringer	14
Planbehov – samlet vurdering.....	15
Oppsummering og anbefaling	19
Et oversiktlig og tilgjengelig plansystem?	21
Konsulentkartlegging.....	21
Overlappende arealføringer mellom planer	22
Et tilgjengelig arealplansystem?.....	23
Oppsummering og anbefaling	24
Sikrer planprosessene god forankring, legitimitet og effektivitet?	26
Føringer for dagens planprosesser	26
Erfaringer fra dagens plan- og strategiprosesser	27
Samlet vurdering og anbefaling	27

Samlet anbefaling til ny utviklingsplan	30
Felles prinsipper for plan- og strategiarbeid	30
Oversikt over plansystemet og ulike plantyper	31
Videre arbeid med forenkling og sammenslåing av planer og tema	31
Kilder	34
Vedlegg	35
Vedlegg 1. Vurdering av regionale plandokument.....	35
Vedlegg 2 Utviklingstrekk - arealutvikling i Rogaland.....	40
Vedlegg 3 – eksempel på organisering av en regional planprosess.....	54

Sammendrag

Proessen med å vurdere plansystem og planbehov i 2023-2024 har vist at Rogaland har et godt utviklet plansystem som adresserer mange av de viktigste utfordringene for fylket vårt. Det er samtidig synliggjort visse utfordringer med å holde plansystemet oppdatert når det gjelder ny politikk, mål og utviklingstrekk. Dette gjør at deler av plansystemet fremstår utdatert og lite oversiktlig.

På bakgrunn at dette anbefales det tre hovedgrep inn i utviklingsplanen som kan bidra til å styrke fylkeskommunes plansystem;

- felles prinsipper for plan og strategiarbeid i Rogaland fylkeskommune
- en oversikt over plansystemet og ulike plantyper; regionale planer, strategier og handlingsplaner
- videre arbeid med forenkling og sammen slåing av planer og tema

Gjennomføring av alle planprosessene som utviklingsplanen legger opp til vil være ressurskrevende. Samtidig vil endringene kunne bidra til at plansystemet på sikt blir mer tilgjengelig og lettere å holde oppdatert. Endringene innebærer en reduksjon av antall regionale planer fra 21 til 14, og en reduksjon i antall strategier og handlingsplaner fra 11 til 7.

Notatet anbefaler også at endringer i plansystemet følges opp med veiledning og kompetanseheving om regional planlegging internt fylkeskommunen, og arbeid med digital sammenstilling av planer, særlig der det gis arealføringer, for å gjøre disse mer tilgjengelige.

Planoversikten i tabellen under viser vedtatt planportefølje etter utviklingsplanen (UP) 2021-2024 og ny UP 2025-2028. *=oppstart av nye planprosjekt, **=utvidelse av eksisterende planprosjekt.

Planoversikt iht UP 2021-2024	Planoversikt iht. UP 2025-2028
<p>Regionale planer (etter plan- og bygningsloven)</p> <ul style="list-style-type: none"> • RP Jæren og Søre Ryfylke (2020) • RP Dalane (2019) • RP Haugalandet (2017) • RP Ryfylke (2017) • RP klimaomstilling (vedtas 2025) • RP kultur og idrett i Rogaland (vedtas 2024) • RP kompetanse (2024) • RP grønn industri (2023) • RP kulturmiljø (2023) • RP vannforvaltning (2022) • RP klimatilpasning (2020) • RP friluftsliv og naturforvaltning (2017) • RP massehåndtering (2017, vedtatt revidert) <ul style="list-style-type: none"> • L RP byggeråstoff i Ryfylke (2013) • L RP byggeråstoff på Jæren (2006) • RP folkehelse (2013, vedtatt revidert) <ul style="list-style-type: none"> • L FDP universell utforming i Rogaland (2014) • L FDP inkluderende samfunn 2010-2014 (2010) • RP vindkraft (2007) • RP Preikestolen og Lysefjordområdet (vedtas 2024/25) • RP Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei (Heiplanen) (2012) 	<p>Regionale planer (etter plan- og bygningsloven)</p> <ul style="list-style-type: none"> • RP bærekraftig arealbruk i Rogaland* <ul style="list-style-type: none"> • L RP Jæren og Søre Ryfylke • L RP Dalane • L RP Haugalandet • L RP Ryfylke • RP helsefremmende og inkluderende samfunn* • RP grønn industri og fornybar energi** • RP klimaomstilling og livskraftige naturmiljø** • RP kultur og idrett i Rogaland • RP kompetanse • RP kulturmiljø • RP vannforvaltning • RP Preikestolen og Lysefjordområdet • RP Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei (Heiplanen)
<p>Strategier og handlingsplaner</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nærings- og innovasjonsstrategien (2022) • Samferdselsstrategi for Rogaland (2022) • Handlingsprogram for samferdsel (2023) • Strategi for mobilitetspåvirkende tiltak (2021) • Miljøstrategi for kollektivtransport (2020) • Strategi for naturmangfold (under oppstart) • Integreringsstrategi for Rogaland (2021) • Strategi for matregionen Rogaland (2022) • Strategi for små vannkraftverk 2014-2020 (2014) • Jordvernstrategi for Rogaland (2019, mål rev. 2023) • Våg å bry deg - handlingsplan for psykisk helse og forebygge selvmord (2021) 	<p>Strategier og handlingsplaner</p> <ul style="list-style-type: none"> • Nærings- og innovasjonsstrategien (inkl. mat og reiseliv) • Samferdselsstrategi for Rogaland • Handlingsprogram for samferdsel • Handlingsplan for trafikksikkerhet • Skolebruksplan for Rogaland • Integreringsstrategi for Rogaland • Internasjonal strategi
<p>Totalt: 21 regionale planer, 11 strategier/handl.planer</p>	<p>Totalt: 14 regionale planer, 7 strategier/handl.planer</p>

Innledning

I forbindelse med ny utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2025-2028 skal Rogaland fylkeskommune vurdere planbehov. Dette følger av plan- og bygningsloven. Dette notatet oppsummerer prosessen rundt arbeidet med å vurdere plansystem og planbehov, og begrunner hovedgrepene som tas i ny utviklingsplan.

Bakgrunn for arbeidet

Arbeidet med å vurdere plansystem og planbehov har blitt gjennomført i 2023 og 2024 som et delprosjekt i arbeidet med ny Utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2025-2028.

I henholdt til plan- og bygningslovens krav til regional planstrategi har arbeidet med å vurdere plansystem og planbehov tatt stilling til hvilke samfunnsspørsmål som skal tas opp gjennom videre regional planlegging i fylket, og hvordan dette arbeidet skal organiseres. Det er tatt utgangspunktet i regionale plandokument (regionale planer, strategier og handlingsplaner) som behandles politisk, og som er eksterntrettede og bidrar til samfunnsutvikling i Rogaland. Prosessen har ikke tatt stilling til rent interne planer og strategier for fylkeskommunens egen drift.

Selv om prosessen har vurdert plansystemet i sin helhet, har arbeidet med ny utviklingsplan hatt et større fokus på planer og strategier med føringer for arealbruk ved denne rulleringen (arealplansystemet). Dette er begrunnet i at disse dokumentene utgjør en stor del av plansystemet, og at det største behovet for «opprydding» finnes her.

Med utgangspunkt i føringene fra gjeldende utviklingsplan for perioden 2021-2024 er det utviklet tre ambisjoner for arbeidet med å drøfte plansystem og planbehov i Rogaland. Ambisjonene går igjen i flere bestillinger, med noe variasjon i spørsmålsformuleringer.

Ambisjon	Hensikt
Et <u>oppdatert plansystem</u> som imøtekommer utviklingstrekk i samfunnet og er egnet til å nå gjeldene politiske mål og føringer.	Å avdekke plantema som det bør jobbes mer/mindre med i årene framover.
Et <u>oversiktlig og tilgjengelig</u> plansystem som er lett å finne frem i og forstå, og som er i tråd med krav om universell utforming.	Å identifisere behov for å endre hvordan plandokumenter er organisert og presentert.
Prosesser for utarbeidelse og oppfølging av regional planer og strategier som <u>er effektive, gir god forankring og bygger legitimitet</u> .	Å identifisere om det er behov for nye organisatorisk grep som kan gi forbedret strategisk og operasjonell gjennomføring av planer.

Medvirkning og prosess

Det har vært bred medvirkning i arbeidet med å vurdere plansystem og planbehov, både internt i fylkeskommunen, og med eksterne aktører. Ulike metoder er benyttet til arbeidet, inkludert dokumentanalyse, kvalitative intervju, diskusjon i møter og verksted og analyser av relevante utviklingstrekk.

Siden en vesentlig andel av plandokumentene omfatter miljø og arealpolitikk, med delvis overlappende planer, har det vært hensiktsmessig for å dele prosessen i to ulike medvirkningsspor:

1. En helhetlig vurdering av plansystem og planbehov på tvers av alle fylkeskommunens arbeidsområder.
2. Egne vurderinger av «arealplansystemet» i dialog med avdelinger med eierskap til arealplanene, planavdelingene i kommunene og statsforvalteren.

Den brede samfunnsutviklingen i Rogaland har likevel vært godt ivaretatt i prosessen med ny utviklingsplan, gjennom en rekke andre aktiviteter og møter og de ulike avdelingenes egne vurderinger av planbehov (se vedlegg 1).

Følgende aktiviteter står sentralt for arbeidet:

Spør	Hva	Når
1-2	Møter i politisk råd for UP, fylkesdirektørens ledergruppe og arbeidsgruppa.	2023-2024
2	Kartlegging av planer og strategien med arealføringer i regi av Henning Larsen og Rambøll Management	Sommeren 2023
1	Skriftlig bestilling til avdelingene i fylkeskommunen	Oktober 2023 - januar 2024
1	Regionale samlinger (Nord-Jæren, Sør-Jæren, Haugalandet, Dalane og Ryfylke)	November 2023
2	Digitalt planverksted med kommunene og statsforvalteren om arealplansystemet	Januar 2024
1-2	Møter om plansystemet med andre fylkeskommuner	Vinteren 2024
2	Diskusjonsnotat og analyser	Høst/vinter 2023-24

Plansystemet i Rogaland

Regional planlegging har, ifølge plan- og bygningslovens § 3-4, til formål å stimulere den fysiske, miljømessige, helsemessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i en region - med andre ord bidra til helhetlig samfunnsutvikling.

Hanssen og Hofstad (2017) peker på følgende viktige grunner for regional planlegging:

- samordning av en fragmentert regional stat
- imøtekomme sektorovergrepene samfunnsutfordringer
- bidra til samordning av arealdisposisjoner og transportbehov
- gi felles strategisk retning til regional utvikling.

Regional planlegging skjer i praksis gjennom utvikling og bruk av en rekke ulike regionale plandokument, etablering av nettverk og kunnskapsutvikling knyttet til plan og strategiprosesser. Sentralt i arbeidet står Utviklingsplan for Rogaland og det regionale plansystemet.

Plansystemet i Rogaland

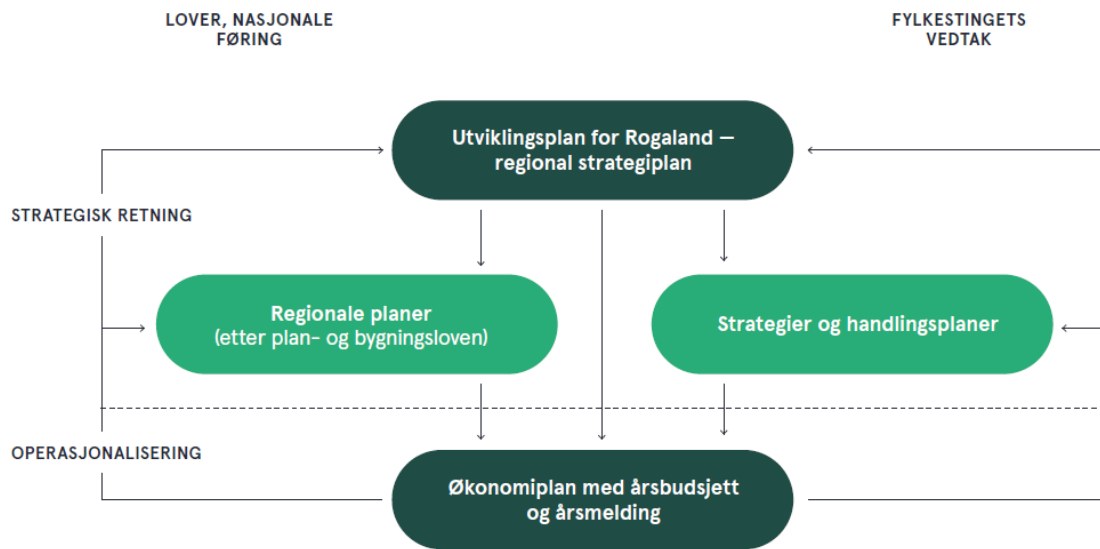
Plansystemet til Rogaland fylkeskommune er en del av et større plan og styringssystem som også omfatter økonomiplan, årsbudsjett og andre interne strategier og styringsdokument. Det vi omtaler som «plansystemet» er de eksternt rettede plandokumentene som behandles politisk og gir strategisk retning for samfunnsutvikling i Rogaland.

Selv om det ikke alltid må ligge et regionalt plandokument til grunn for fylkeskommunens arbeid med regional samfunnsutvikling og planlegging, er planprosesser en viktig arbeidsmetode og en arena for utvikling av andre verktøy og virkemidler. En sentral del av plansystemet er derfor de ulike plandokumentene; regional plan, strategi og handlingsplan.

Plansystemet driftes i fellesskap av de ulike avdelingene med ansvar for regionale plan- og strategiprosesser.

Dagens plansystem ble vedtatt i fylkestinget i oktober 2020 i forbindelse med vedtak av Utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2021-2024. Fylkestinget vedtar

nytt plansystem høsten 2024 i forbindelse med behandling av ny utviklingsplan for 2025-2028

Figur 1. Plansystemet består av utviklingsplanen og ulike regionale planer, strategier og handlingsplaner som gir strategisk retning for samfunnsutvikling i Rogaland.

Regional plan

Regional plan etter plan og bygningslovens §8-1 er det viktigste planverktøyet vårt. Det muliggjør etablering av felles mål, forpliktende samarbeid og bruk av regionale retningslinjer og bestemmelser for arealbruk.

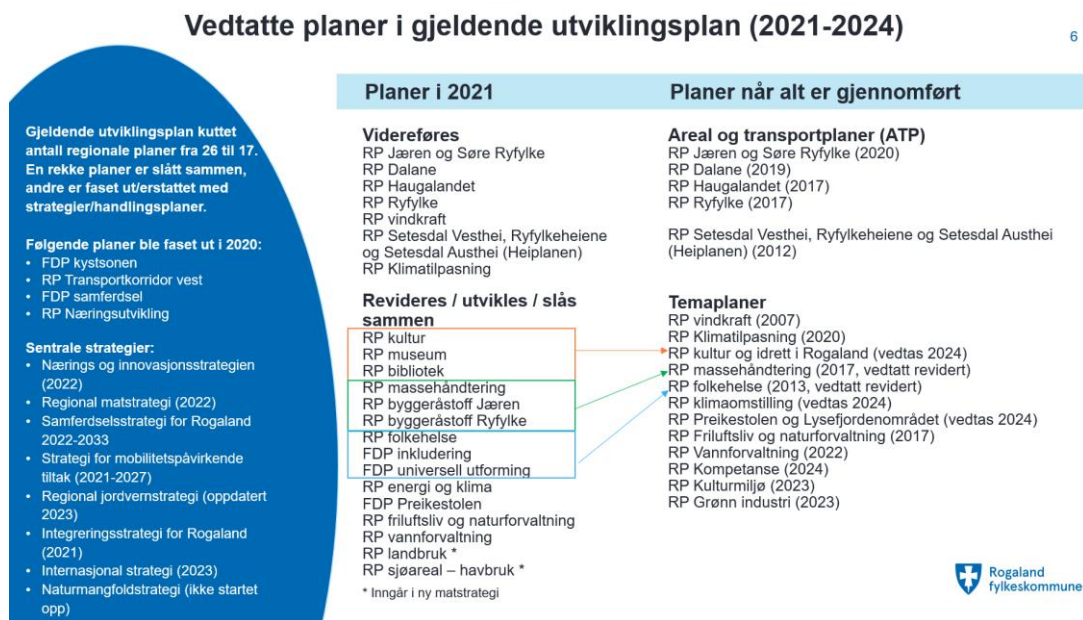
Regional plan brukes ved utstrakt behov for samordning med eksterne aktører og virkemidler, for å ivareta nasjonale og regionale interesser og sektorovergrepene samfunnsutfordringer. I henhold til plan- og bygningsloven skal regionale planer har handlingsprogrammer som vurderes årlig.

Forankringen i plan- og bygningsloven og lovens prosesskrav til regional plan gir ofte et godt og forutsigbart grunnlag for samarbeid og kan bidra til å sikre tilstrekkelig medvirkning av ulike aktører. Kommuner og staten har t.d. «rett og plikt» til å delta i arbeidet med regional plan, og forpliktes også av den endelige planen.

Plansystemet som ble vedtatt i 2020 bestod av 21 regionale planer, inkl. planer som ble vedtatt slått sammen i RP massehåndtering og RP folkehelse¹. Etter ferdigstillelse

¹ RP'er for byggeråstoff i Ryfylke og Jæren ble vedtatt innarbeidet i RP massehåndtering, mens FDP universell utforming og FDP inkluderende ble vedtatt innarbeidet i RP folkehelse. Disse to revisjonsprosessene har enda ikke startet opp.

av disse to sammenslåingsprosessene var målet et plansystem på 17 regionale planer. Det er reduksjon på 26 planer i planperioden før 2020.

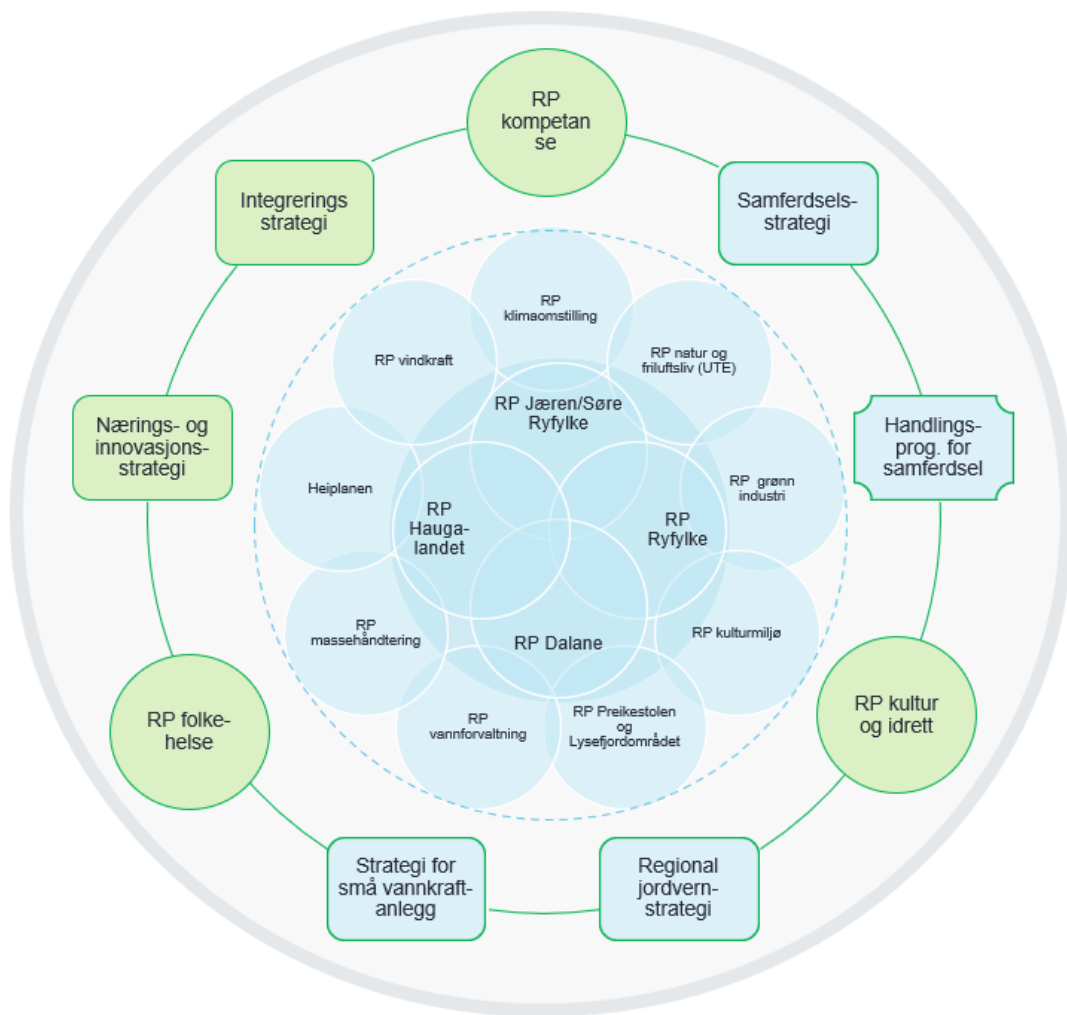

Figur 2. Gjeldende plansystem for Rogaland fylkeskommune slik den ble vedtatt i 2020. Plansystemet består av 21 regionale planer, inkl. planer som ble vedtatt slått sammen i RP massehåndtering og RP folkehelse. I tillegg består plansystemet av en rekke strategier og handlingsplaner.

Kun to av de gjeldende regionale planene er over 10 år gamle (Heiplanen og RP vindkraft)² mens flere av planene er 5-7 år gamle.

Flertallet av de regionale planene omfatter areal og miljø. Det kan forklares med at det kun er regional plan etter plan og bygningsloven som gir fylkeskommunen myndighet til å utvikle regionale retningslinjer og bestemmelser for arealbruk som må følges opp av kommuner og andre planmyndigheter. Totalt 13 av de regionale 21 planene i Rogaland (2024) inneholder arealføringer, og utgjør fylkeskommunens arealplansystem.

² RP Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei (Heiplanen) er fra 2012 mens regionalplan for vindkraft er fra 2007. Den eldste regionale planen i forrige planperiode var fylkesdelplan for Preikestolen fra 1993. Den er nå under revisjon som regionalplan for Preikestolen og Lysefjordenområdet.

Figur 3. De 13 regionale planene i den innerste delen av figuren (innenfor stiplet sirkel) utgjør «arealplansystemet» med tematiske og geografiske retningslinjer og bestemmelser for arealbruk, og med varierende grad av overlapp mellom de ulike planene. Det finnes også flere strategier og handlingsplaner i plansystemet som i varierende grad gir føringer for arealbruk (blå farge i ytterste sirkel). Disse omfattes likevel ikke av «arealplansystemet» siden de ikke er laget etter plan- og bygningslovens prosesskrav til regional plan, og er derfor mindre egnet til å forplikte kommunenes arealbruk (f.eks gjennom innsigelse). I tillegg består plansystemet av planer og strategier som ikke gir føringer for arealbruk (grønt i figuren, ikke uttømmende oversikt).

Strategier og handlingsplaner

I tillegg til regionale planer etter plan- og bygningsloven består plansystemet av strategier og handlingsplaner.

Strategier utarbeides særlig når det primært er behov for å gi retning til fylkeskommunens egen virksomhet og kan benyttes til å identifisere felles mål og tiltak. Strategier brukes også i en del tilfeller til å mobilisere eksterne aktører der det ikke er behov for mer forpliktende plansamarbeid gjennom regional eller interkommunal plan.

Der mål allerede er fastsatt i andre overordnede planer og strategier kan det utvikles frittstående handlingsplaner. Disse brukes for å prioritere fylkeskommunens egne tiltak/virkemidler.

Selv om det ikke er fastsatt formelle prosesskrav til regionale strategier i plan- og bygningsloven, bør mobiliserende strategier og handlingsplaner utarbeides med medvirkning av berørte aktører.

Innen samferdsel og næringsutvikling er de regionale strategidokumentene sentrale styringsdokument. Samtlige strategier er fra 2020 eller nyere bortsett fra Strategi for små vannkraftverk (2014) og Regional jordvernstrategi (2019). I juni 2023 vedtok fylkestinget et nytt regionalt jordvernmål for jordvernstrategien, og at den videreføres med det nye målet og med nytt layout.

Et oppdatert plansystem?

Dette kapittelet stiller spørsmålet om dagens regionale plansystem i Rogaland er oppdatert, dvs. i hvilken grad det er egnet for å nå de gjeldene politiske mål og føringer, og imøtekomme sentrale utviklingstrekk i samfunnet. Formålet er å avdekke plantema som det bør jobbes mer/mindre med i årene framover, og andre problemstillinger som påvirker arbeidet med arealplansystemet i Rogaland

Kapittelet prioriterer diskusjoner og vurderinger knyttet til arealplansystemet (medvirkningsspør 2), som utgjør største delen av plansystemet. Vurderingene i dette kapittelet bør leses sammen med vedlegg 1. «vurdering av regionale plandokument» som gir en oversikt over, og individuell vurdering av samtlige planer og strategier i plansystemet.

Det vises også til dokumentet *Rogaland i 2024 - Kunnskapsgrunnlag for Utviklingsplan for Rogaland - regional planstrategi 2025-2028 (Rogaland fylkeskommune 2024)*. I tillegg til å informere vurderinger i dette notatet, gir dette kunnskapsgrunnlaget et nyttig bakteppe for vurderinger av resten av plansystemet, m.a.o. planer og strategier som ikke omhandler miljø og areal.

Klima og naturkrise - et grunnleggende skift i forventninger til arealbruk?

Sammenhengen mellom natur- og klimakrisen har fått langt større oppmerksomhet de siste årene. Vi får stadig mer kunnskap om hvordan klimaendringene påvirker arter og økosystemer, og hvordan naturen og økosystemtjenester som karbonlagring og flomdemping kan bidra til utslippsreduksjoner og klimatilpasning.

Den globale klimaavtalen som ble vedtatt i Paris i 2015 gir tydelige forpliktelser til landene om å rapportere på utslipp og tiltak for å redusere disse, inkludert arealbruksendringer. Norge samarbeider tett med EU om oppfølging av Paris-avtalen og har en juridisk bindende avtale om netto null utslipp av klimagasser fra skog- og arealbrukssektoren innen 2030.

I 2022 ble det vedtatt en internasjonal naturavtale i Montreal som setter nye ambisiøse mål for å bevare natur og bekjempe nedbygging og forringelse av økosystemer.

Sommeren 2023 vedtok Stortinget å stramme inn det nasjonale jordvernmålet ytterligere, til maksimum 2000 dekar årlig. Bakteppet er en økt oppmerksomhet om samfunnssikkerhet og beredskap etter Covid19-pandemien og Putins angrepskrig i Ukraina, et at verdens viktigste kornkamre. Ved inngang til 2024 er status for både natur, klima og jordvern at vi egentlig ikke har rom for mer klimagassutslipp, tap av natur eller dyrka mark.

For oppfølging av alle disse forpliktelsene gjelder erkjennelsen om at vi må løse krisene parallelt, uten at tiltak på det ene området ødelegger for andre områder. Arealplanlegging etter plan- og bygningsloven er et sentralt virkemiddel. En viktig årsak til det er at behovet for å «ofre» noe natur og dyrka mark til utbygging av fornybar energi eller annen samfunnsviktig infrastruktur gir kommunene et mindre handlingsrom enn tidligere til å prioritere nedbygging til andre hensyn, det være seg bolig, næring eller fritidsbebyggelse. Kommunenes arealplanlegging etter plan- og bygningsloven har samtidig fått en styrket rolle i forbindelse med utbyggingen av vindkraft på land. Dette pålegger kommuner et stort ansvar når det gjelder prioritering av arealbruk fremover.

Nye statlige føringer

Nye nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging

De nye nasjonale forventningene til regional og kommunal planlegging 2023-2027 gir tydelige signaler om å prioritere utbygging av fornybar energi samtidig som nedbygging begrenses totalt sett. Det vurderes at følgende nye nasjonale forventninger fra regjeringen er særlig relevant for regional planlegging i neste periode. Forventninger som er ny eller styrket i de nye nasjonale forventningene er uthevet i kulepunktlisten under:

- Fastsette regionalt utbyggingsmønster og senterstruktur
- **Legge til rette for mer fornybar energiproduksjon**
- Sette mål for å redusere nedbyggingen
- **Vurdere om tidligere godkjent arealbruk skal endres**
- **Unngå nedbygging av karbonrike areal, inkl våtmark og skog**
- Fortetting og transformasjon før nye areal tas i bruk
- Legge til rette for tilstrekkelig boligbygging
- Avklare helhetlig masseforvaltning inkl ombruk og materialgjenvinning, sikre viktige mineralforekomster
- Bærekraftig utvikling i fjell og utmark, inkl. langsiktige utbyggingsgrenser.
- **Sikre villreinens leveområder**
- **Tilbakeføre areal til LNF**

Nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Statlige planretningslinjer gir viktig utdypning til plan- og bygningsloven på ulike områder. Det har i flere år pågått et arbeid med evaluering og rullering av de statlige planretningslinjene for bolig, areal og transportplanlegging (SPR-BATP). Disse planretningslinjene skal bidra til et godt og produktivt samspill mellom kommuner, stat og utbyggere for å sikre god by- og stedsutvikling og følges bla opp gjennom regionale areal og transportplaner. De nye retningslinjene som er på offentlig høring fram til sommeren 2024

Følgende nye føringer gis i høringsutkastet:

- Differansiering mellom storbyområdene og mindre tettsteder/spredtbygde strøk
- Tilrettelegge for LNF-spredt i spredtbygde kommuner og områder
- Nullvekstmål i storbyområdene
- Utarbeide arealregnskap ifm kommuneplan
- Overordnet utbyggingsmønster for fritidsbebyggelse, bolig og næring bør avklares i regional/interkommunal plan.
- Tilstrekkelig og variert boligbebyggelse,
- Legge regionale boligbehovanalyser til grunn
- Stedskvalitet/kulturmiljø skal ivaretas
- Ta ut eller redusere arealreserver i kommuneplanene
- ikke anlegge fritidsbebyggelse over skoggrensen, eller på myr
- Ta hensyn til viktige arealer for friluftsliv og naturmangfold, samt karbonrike arealer

Planbehov – samlet vurdering

Dette kapittelet drøfter det «planutløsende behovet» for å iverksette endringer i plansystemet i forbindelse med utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2025-2028. Det vises også til individuelle vurderinger av de enkelte planene i vedlegg 1.

Nye areal- og klimaverktøy bør inn i de regionale planene

De siste årene har det skjedd mye innen arealplanlegging i Norge. Vi har fått nye globale avtaler som setter arealbruk inn i en ny kontekst, planfaglige problemstillinger har endret seg, og vi har mer kunnskap og nye planverktøy som påvirker planleggingen. Noen plantema synes mindre viktige enn for 10 år siden mens andre synes større.

Flertallet av de regionale planene vil nærme seg tiårsalderen ila denne planperioden. Alder i seg selv er ikke et problem, men det bør legges til rette for diskusjon om planene i tilstrekkelig grad tar opp i seg nødvendig oppfølging av nye nasjonal politikk, inkludert nye areal- og klimaverktøy.

I 2018-2019 fikk Bergen kommune stor nasjonal oppmerksomhet for arbeidet med å tilbakeføre store utbyggingsareal til LNF-formål i kommuneplanens arealdel. På de få årene som har gått siden har det blitt økt bevissthet i mange kommuner om at store arealreserver på feil sted gjør det vanskelig for kommuner å styre utbygging og investeringer til prioriterte områder. På kort tid har det blitt normalt å vurdere å ta ut areal ved rullering av kommuneplan, bla. grunnet lavere vekst enn tidligere antatt og større andel boligbygging i form av fortetting og transformasjon fremfor feltutbygging i LNF-områder.

Planvask, arealregnskap og arealstrategi er viktige verktøy som brukes til dette og som er tatt inn både i nasjonale forventninger, de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, og flere regionale planer de siste årene. Verktøyene er i begrenset grad omtalt i ATP'ene i Rogaland.

Arealnøytralitet er et annet begrep som begynner å gjøre seg gjeldende i kommuneplaner, og som fortjener mer diskusjon på regionalt nivå.

Hensynet til klimatilpasning har begynt å bli integrert i arealplanleggingen, godt hjulpet av flere regionale prosesser knyttet til RP klimatilpassing (2020), regionale blågrønne strukturer i RP for Jæren og Søre Ryfylke (vedtatt i 2023), og ny regionalplan for klimaomstilling som er under utarbeidelse. I arbeidet med klimaomstilling har også diskusjonen om karbonrike areal kommet opp, jamfør også føringer om dette i nye nasjonale forventninger og statlige planretningslinjer. Kunnskapen om klima i plan utvikler seg raskt. Det er viktig å holde de ulike regionale planene oppdatert for å unngå motstrid mellom utdaterte planer.

Villrein og fritidsbebyggelse vil kreve oppmerksomhet fra regional planmyndighet i årene fremover

Den dramatiske situasjonen for mange av de norske villreinstammene har, sammen med en økende erkjennelse om utfordringene med den storstilte hytteutbyggingen i Norge de siste tiårene fått stor påvirkning på debatten om bærekraftig arealbruk. De nye nasjonale forventningene og utkast til statlige planretningslinjer er også tydelige på at overordna planlegging på regionalt og kommunalt nivå må vie mer oppmerksomhet til fjellområdene, bla. gjennom å vurdere regionale planer og langsiktige grenser for vekst og utbygging av nye fritidsboliger.

På tross av at fritidsbebyggelse er en viktig problemstilling både for reiseliv og distriktsutvikling, og ivaretagelse av natur og friluftsområder, er det i liten grad et regionalt plantema i Rogaland, hverken til fjells eller ved sjøen.

ATPene våre har ikke viet lokalisering av fritidsbebyggelse like mye oppmerksomhet som bolig og næring. Dette henger muligens sammen med at Rogaland er et mindre «hyttefylke» enn mange av fylkene østover.

Fritidsbebyggelse er et plantema i arbeidet med ny regionalplan for Preikestolen og Lysefjordområdet, men det er ikke avklart hvordan tematikker skal ivaretas i planen.

Heiplanen har noen føringer om etablering av fritidsbebyggelse for de fire kommunene³ den omfatter, men er samtidig over 10 år gammel og har et særlig perspektiv på helhetlig forvaltning av villrein.

Gjennom arbeidet med tiltaksplaner for villrein har Statsforvalterembetet foreslått en rekke tiltak som bør gjennomføres, inkludert revisjon av Heiplanen, endring av turruter og flytting av turistforeningshytter (Statsforvalteren i Agder 2023). Selv om Rogaland har mindre områder for fritidsbebyggelse i fjellet enn partnerfylkene i Heiplansamarbeidet (særlig Agder og Telemark), må også Rogaland bidra aktivt i arbeidet med en eventuell rullering av Heiplanen, med utgangspunkt i våre områder. Dette arbeidet bør avvete ny stortingsmelding om villrein ila 2024

I sum henvender gjeldende arealplansystem seg derfor i liten grad mot fritidsbebyggelse og bærekraftig utvikling av områder med mye hyttebygging, Det er også begrenset regional politikk for strandsonen og karbonrike areal. Sistnevnte tema får stor oppmerksomhet i nye statlige føringer, og rammer særlig områder for fritidsbebyggelse i enkelte deler av fylket. Areakonfliktene rundt fritidsbebyggelse gjør at temaet vil være viktig å vurdere gjennom regionale planprosesser i årene som kommer.

Komplekse sammenhenger mellom jordvern, massehåndtering, naturmangfold krever regionale løsninger

I 2019 ble det vedtatt et jordvernmål og andre føringer for arbeidet med jordvern i Rogaland gjennom vedtak av regional jordvernstrategi. Av de regionale ATP'ene er det kun RP Jæren og Ryfylke som har vedtatt et eget jordvernmål for å følge opp det regionale målet for fylket.

Det innstrammede nasjonale jordvernmålet fra 2023 er fulgt opp gjennom revidering av det regionale jordvernmålet i 2023 men er ikke hensyntatt i RP Jæren eller andre regionale planer. Det er også en svakhet for jordvernet at jordvernmålet kun er forankret i jordvernstrategien og ikke de regional plan utarbeidet etter plan og bygningslovens prosesskrav.

Evalueringen av den regionale jordvernstrategi i 2023 og analyser av fortetting og bosetting viser at nedbygging av dyrka mark til boligformål er et område der arealpolitikken trolig kan strammes inn siden dette behovet i større grad enn for næringsområder kan dekkes gjennom fortetting og transformasjon. Feltutbygging på dyrka mark eller karbonrik jord er fortsatt en av strategiene som de regionale areal- og transportplanene legger opp til, selv om deres hovedprioritet er utbygging «innenfra og ut» gjennom transformasjon. Utkast til nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet legger dessuten opp til LNF-spredd utbygging som vil kunne komme i konflikt med jordvern.

Nydyrking og rydding av skog og anna jorddekt fastmark gir en netto økning av jordbruksareal i Rogaland, godt hjulpet av overskuddsmasser fra store

³ Heiplanen omfatter Suldal, Hjelmeland, Sandnes og Gjesdal kommuner i Rogaland, i tillegg til 12 kommuner i Agder, Telemark og Vestland.

utbyggingsprosjekt. Siden det finnes et stort artsmangfold i nærheten til de intensivt drevne landbruksområdene, går denne nydyrkingsaktiviteten utover naturmangfoldet, og kan gi store karbonutslipp.

Jakt etter sjeldne mineraler og etablering av gruvedrift i nye områder løfter diskusjoner som er relevante for flere regionale planprosesser knyttet til grønn industri, samordnet areal og transport, massehåndtering og natur og friluftsliv.

Utfordringene med jordvern, nydyrking og massehåndteringer er diskutert i flere regionale planer, inkl. regionaleplan for massehåndtering (2017) og regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke (2020). Et viktig tema for arealforvaltningen og regional planlegging i Rogaland i årene fremover vil være hvordan de ulike interessene innen natur, landbruks og annen næring og distriktsutvikling skal balanseres. Det forutsetter at tematikken diskuteres på tvers av flere regionale planer. Dette arbeidet bør skje på en måte som ikke setter langsiktig grense landbruk i spill.

Samordnet areal- og transportplanlegging bør stedstilpasses

Arbeidet med revideringen av regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke (2020) viste samtidig at det var et behov for å sette føringene om stedsutvikling og knutepunktfortetting inn i en mer stedegen sammenheng (*stedstilpassing*). Dette resulterte i en større differensiering av regionale føringer og innføring av innledende stedsanalyse som krav for reguleringsplaner i by- og tettstedsområder på Jæren og i Søre Ryfylke.

De regionale føringene på stedstilpassing er siden videreutviklet i regionalplan for kulturmiljø (vedtatt i 2023).

De nye statlige planretningslinjene som er på høring fram til sommeren har også nye perspektiv som vil påvirke arbeidet med samordnet areal og transportplanlegging. Det gjelder bla. føringer om variert boligbygging og stedstilpassing. De nye planretningslinjene åpner også for spredt LNF-utbygging i enkelte kommuner og områder, og vil kunne utfordre eksisterende regionale ATP-er i områdene det gjelder.

Pågående arbeide med samordnet areal, transport og kraftplanlegging bør videreutvikles

Arbeidet med ny regionalplan for grønn industri i 2022-2023 har fått frem mye ny kunnskap om kompleksiteten i planleggingen rundt areal- og kraftkrevende virksomheter. Gjennom planen er det vedtatt nye arealføringer som påvirker strategier for næringsareal i de fire ATP-ene. Der lokaliseringssprinsipper tidligere primært har handlet om lokalisering iht. areal og transportbehov har arbeidet med regionalplan for grønn industri vist at krafttilgang er et annet viktig lokaliseringsskriterium for mange areal- og kraftkrevende virksomheter. Det bør vurderes om lokaliseringsskriterier for næringsvirksomheter i de fire ATP'ene bør oppdateres for å imøtekomme de nye føringene vedtatt i regionalplan for grønn industri.

Fra tidligere har Rogaland hatt regional plan for vindkraft (2007) og strategi for små vannkraftanlegg (2014). Disse inneholder fortsatt relevant kunnskap selv om de har blitt mindre brukt i senere år. Nye regler om at vindkraftanlegg skal forankres i områdeplaner kan gi behov for å finne frem kunnskapen fra RP vindkraft igjen. Rask utvikling innen gårdsvind og bakkemontert solenergi er andre temaer som er relevante for videre arbeid med fornybar energiproduksjon i Rogaland. Dette arbeidet bør sees i sammenheng med regionalplan for grønn industri.

Handel og tjenesteyting krever stadig regionalt planarbeid

I henhold til plan- og bygningslovens § 8-5 kan det fastsettes regional planbestemmelse i regionale planer, for et tidsrom på inntil 10 år. I samråd med berørte kommuner og statsforvalter kan fylkeskommunen forlenge planbestemmelsen med fem år av gangen. To av ATPene har en planbestemmelse for handel som fyller ti år i løpet av inneværende fylkestingsperiode, mens de to andre ATPene fyller ti i starten av neste fylkestingsperiode.

«Aldersregelen» i plan og bygningsloven tilsier at det vil være et behov for å vurdere videre bruk av regional planbestemmelse for handel i årene som kommer. Utviklingsstrekk for både handel og tjenesteyting vil være viktig kunnskap for dette arbeidet, inkludering vurderinger av behov for endringer av regional planbestemmelse. Siden veksten i tjenesteyting er betydelig større enn veksten i varehandel i mange sentra, og det også er vekst i service/bespising ved mange kjøpesentra bør det vurderes om regional planbestemmelse bør utvides til å omfatte mer tjenesteyting/service. Selv om det er likhetstrekk mellom regional planbestemmelse i de fire ATPene må arbeidet også vurdere individuelle forskjeller og behov i de ulike regionene.

Oppsummering og anbefaling

Utviklingsplanprosessen har vist at de fire ATP'ene langt på vei ivaretar det strategiske behovet for samordnet areal og transportplanlegging i de ulike delregionene og at det derfor ikke er behov for vesentlige endringer av disse planene på kort sikt.

Samtidig er flere sentrale plantema ikke godt nok ivaretatt i det regionale plansystemet i dag. Dette følger både av nye nasjonale og internasjonale forpliktelser og ny kunnskap om arealutvikling og miljø i Rogaland. I sum vurderes det at arealplansystemet derfor ikke er tilstrekkelig oppdatert, eller vil bli utdatert i løpet av fylkestingsperioden.

Av temaene som vektlegges i nye nasjonale forventninger og nye statlige planretningslinjer er det særlig natur, karbonrike areal og fornybar energi som fremstår som utilstrekkelig ivaretatt i regional planlegging. For å kunne ta ut synergier med

tilgrensende problemstillinger anbefales det at disse tema kobles til eksisterende planprosjekt for klimaomstilling og grønn industri.

Massehåndtering og jordvern er sentrale tema der fylkeskommunen allerede har utviklet arealpolitikk. Det er behov for å jobbe videre med disse temaene på en koordinert måte for å unngå overlapp mellom planer. Arbeidet bør sees i sammenheng med sentrale prinsipper for arealbruk i gjeldende ATPer, og bør ikke sette langsiktig grense landbruk på Jæren i spill.

Selv om arealkonfliktene rundt fritidsbebyggelse trolig er noe mindre enn i de største «hyttefylkene» bør det likevel tas opp til vurdering som et tydeligere regionalt plantema i Rogaland, jamfør også Regjeringens forventninger om dette.

Det er også behov for å gjennomgå sentrale tema i de fire ATPene med tanke på nye statlige arealføringer i nasjonale forventninger og statlige planretningslinjer. Dette gjelder særlig henvisning til sentrale nye plantema og verktøy som arealregnskap, arealreserver og arealstrategier. I tillegg vil det være behov for å vurdere regional planbestemmelse for handel i de ulike planene. En del av arbeidet bør kunne gjennomføres på tvers av de fire planene, men må samtidig ivareta regionenes ulike behov.

Et oversiktlig og tilgjengelig plansystem?

Dette kapittelet vil drøfte om arealplansystemet, innholdet i ulike planer og sammenhengen mellom planene er oversiktlig og tilgjengelig? Kapittelet diskuterer også koblingen til resten av plansystemet. Formålet med dette er å identifisere om det er behov for å endre hvordan plansystemet er organisert og presentert.

Utgangspunktet for diskusjonen i dette kapittelet er det samlede planverket med gjeldende regionale planer og strategier som gir føringer for arealbruk i Rogaland. Sommeren 2023 ble det gjennomført en ekstern konsulentkartlegging av dette planverket i regi av Henning Larsen og Rambøll Management Consulting (2023), med mål om å få bedre oversikt over planverket, både gjennom dokumentstudier og intervju med sentrale plankontakter i kommunene, statlige planmyndigheter og fylkeskommunens egne planleggere.

Konsulentkartlegging

Konsulentene talte opp totalt ca 500 arealføringer på tvers av det regionale plansystemet. De aller fleste arealføringene ble funnet i de regionale planene, men det ble også funnet arealføringer i flere av strategidokumentene. Av strategiene er det regional jordvernstrategi (38 føringer) og strategi for små vannkraftanlegg (39) som har flest arealføringer. Det ble også funnet arealføringer i samferdselsstrategien (20), men disse gjelder primært fylkeskommunens egen arealbruk i forbindelse med samferdselsutbygging.

Av de regionale planene fordeler arealføringene seg mellom de fire areal og transportplanene (ATPene) for henholdsvis Dalane, Haugalandet, Jæren og Ryfylke, RP for Setesdal, Vesthei, Ryfylkeheiene og Setesdal Austhei (Hei-planen) og temaplanene for ulike miljøtema. Siden de regionale retningslinjene i noen av planene har flere underpunkter er det krevende å sammenligne antall arealføringer mellom planene direkte. Kartleggingen viser likevel at det er stor forskjell på antall retningslinjer for arealbruk i ulike regionale planer.

RP for Jæren og Søre Ryfylke har flest føringer av ATP'ene (65), dobbelt så mange som RP for Dalane (31) og Ryfylke (29). RP Haugalandet har 39 føringer for arealbruk. Av temaplanene er det regionalplan for grønn industri som har flest arealføringer (60)

etterfulgt av regionalplan for kulturmiljø (31). Kartleggingen viste at det ikke er en så stor utfordring med overlapp og motstrid mellom arealføringene i de ulike planene som man kunne frykte med et så stort antall arealføringer totalt sett. Det er heller ikke unaturlig at det er der arealkonfliktene er størst at man finner flest føringer. Samtidig indikerer både dokumentstudiet og intervjuene at det samlede antallet planer og føringer for arealbruk er krevende både å ha oversikt over og holde oppdatert.

Konsulentene anbefaler derfor at fylkeskommunen fortsetter arbeidet med å forenkle plansystemet med bla. mål om å samordne og redusere det totale antallet arealføringer. De mener det vil kunne øke forankringen til planene lokalt og frigjøre ressurser hos alle parter, inkludert hos fylkeskommunen. Med frigjorte ressurser vil det kunne være mulig å jobbe mer med forbedring av innhold og føringer i eksisterende planer, bl.a. å vurdere bruk av andre plangrep som f.eks planbestemmelse, og oppfølging av planverk gjennom ulike nettverk og samarbeidsarenaer, i tillegg til plansaksbehandling.

En annen utfordring som synliggjøres i kartleggingen er at det er føringene i de fire ATP'ene som er best kjent og som brukes mest, mens føringene i temaplanene anvendes i vesentlig mindre grad hos alle forvaltningsnivåer, både i kommunene, staten og blant egne plansaksbehandlere. Det er uklart hvorfor det er slik, men det kan henge sammen med at det er et visst overlapp mellom temaplaner og ATP'ene, og at saksbehandlere på alle nivå for enkelthetsskyld forholder seg mest til ATP'ene. Den viktigste anbefalingen i konsulentrapporten er å ta tak i den totale mengden føringer for arealbruk i det videre arbeidet med forenkling av plansystem i Rogaland. Dette kan gjøres ved å tydeliggjøre når og hvordan fylkeskommunen skal gi føringer om arealbruk (jf. konsulentenes forslag til sjekkliste under), og kommunikasjon/veiledning om hvordan disse føringene skal forstås. Dette kan tydeliggjøres både i selve utviklingsplanen, veiledningsmateriell til regional planlegging eller annen kommunikasjon til prosessledere i fylkeskommunen.

Sjekkliste for utarbeidelse av planføringer

- 1. Er dette et forhold som det er nødvendig å koordinere på tvers av kommunegrenser for å motvirke vesentlige regionale og nasjonale ulemper eller sikre vesentlige regionale og nasjonale gevinster?*
- 2. Konkretiserer eller tilfører denne føringen noe reelt, utover det som er gitt av nasjonale og andre regionale føringer?*
- 3. Vil denne føringen være et grunnlag for innsigelser? Hvis ikke, hva er føringens funksjon og formål? Kan funksjon og formål ivaretas gjennom andre virkemidler?*

Figur 4. Forslag til sjekkliste for utarbeidelse av planføringer. Kilde: Henning Larsen og Rambøll Management Consulting 2023

Overlappende arealføringer mellom planer

I tillegg til det samlede omfanget av arealføringer i det regional arealplansystemet, kan det være en utfordring at føringer for arealbruk gis både i areal og transportplaner og i temaplaner. Selv om konsulentkartleggingen i 2023 viste at det er et mindre problem

med motstrid mellom føringene i de ulike planene, er det en god del overlapp mellom planene. De fire ATP'ene har over tid utviklet seg til å bli brede arealplaner som også dekker forvaltning av LNF-områder, klimatilpasning og bokvalitet, i tillegg til klassiske problemstillinger innen samordnet areal og transport som regionale arealstrategier, lokaliseringsprinsipper og knutepunktsfortetting.

Konsulentene anbefaler også at fylkeskommunen vurderer om det bør gjøres endringer i arealplansystemet, og diskuterer fordeler og ulemper ved ulike modeller:

- *Alternativ 0: Videreføre 4 ATPer og temaplaner med arealføringer (dagens situasjon)*
- *Alternativ 1: En samlet fylkesplan som eneste plan med arealføringer*
- *Alternativ 2: En samlet ATP for hele fylket + andre planer med arealføringer*
- *Alternativ 3: ATPer for byområdene og utviklingsprogram (tettstedsprosjekt) for distriktene*

Samling av alle arealføringer i en og samme plan (alternativ 1) kan virke forlokkende da det gir insentiv til å forenkle og samordne alt i én bred regional plan - en slags «arealdel» for Rogaland, inspirert av kommuneplanens arealdel. Dette er også anbefalingen til plangrunnlaget for videre arbeid med regional planlegging i Viken (Viken fylkeskommune 2023). En utfordring med å samle alt på et sted er at det vil kreve et løpende plansamarbeid siden det må kunne forventes hyppige oppdateringer. I tillegg kan det være krevende å sikre god lokal forankring for en plan som har hele fylket som sitt nedslagsfelt.

Løsningen med å samle de fire areal og transportplanene, og rendyrke disse med hensyn til samordnet areal og transportplanlegging (alternativ 2) kan også bidra til et mer oversiktlig plansystem med mindre overlapp mellom ATP og temaplaner. Utfordringen med dette er at ulike tema i praksis henger tett sammen, bl.a. overordnede regionale arealstrategier og forvaltning av LNF-områder gjennom jordvern og langsiktig grense landbruk. Flere av de gjeldende ATP'ene er allerede nokså brede planer for bærekraftig arealforvaltning. Nye nasjonale forventninger og utkast til statlige planretningslinjer tilsier også at regionale ATP'er bør å «bre seg ut», bl.a. for å ivareta hensynet til natur og klima i arealplanleggingen.

Utfordringen med alternativ 3 er at det kan skape et (kunstig) skille mellom by og land, der man mister muligheten til å ha regional arealpolitikk i rurale områder. En større differensiering mellom byområder og spredtbygde områder er samtidig i tråd med forslaget til nye statlige planretningslinjer.

Et tilgjengelig arealplansystem?

Planene og strategiene som inngår i arealplansystemet er tilgjengelig som pdf-dokumenter på nettsiden til fylkeskommunen. Noen av plandokumentene har i tillegg egne «landings sider» der dokumentene presenteres. For Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke og Regionalplan for klimatilpasning er det laget egne veiledere.

Mange av plandokumentene fra før 2020 innfrir ikke formelle krav om universell utforming av IKT-løsninger. Siden de er publisert før 1 februar 2022 kan det samtidig argumenteres at de er unntatt kravene i forskriften. Dette forutsetter at dokumentene ikke er «nødvendige for en aktiv administrativ prosess». Dersom fylkeskommunen forventer at kommuner, staten og andre aktører skal bruke planene aktivt bør disse likevel gjennomgå med tanke på universell utforming.

Kobling til resten av plansystemet

I tillegg til de 13 regionale planene innenfor arealplansystemet består plansystemet av en rekke regionale planer, strategier og handlingsplaner som ikke har føringer for arealbruk (Se figur 3.). Det er mest tematisk overlapp innenfor arealplansystemet. I tillegg er det faglige koblinger mellom ATP'ene og strategiene for samferdsel og jordvern.

Konsulentkartleggingen viste at samferdselsstrategien og handlingsprogram for samferdsel inneholder enkelte formuleringer som kan tolkes som arealføringer, men at det gjelder primært fylkeskommunes egne samferdselsprosjekt.

Jordvernstrategien er et mer «utfordrende» dokument da det gir tydelige anbefalinger til kommunale arealplanlegging selv om den ikke er utarbeidet etter plan- og bygningsloven, og bør dermed ikke brukes alene som innsigelsesgrunnlag til kommunale planer.

I henhold til gjeldende utviklingsplan skal det lages en strategi for naturmangfold. Arbeidet med denne har latt vente på seg, men var endelig i gang i årsskiftet 2023/24. I tråd med ambisjonene om å fortsette forenklingsarbeidet er strategi for naturmangfold anbefalt tatt inn i regionalplan for klimaomstilling.

Plansystemet inneholder også en strategi for små vannkraftanlegg som gir føringer for etablering av slike anlegg. Siden den strategien heller ikke er utarbeidet etter plan og bygningsloven anbefales det at tematikken i fremtiden ivaretas i en regional plan.

Det er også under utarbeidelse flere regionale planer etter plan og bygningsloven som per dags dato ikke har arealføringer. RP kompetanse er på høring våren 2024 mens RP kultur og idrett trolig vedtas i 2025. Arbeidet med en bred ny plan for folkehelse, universell utforming og integrering er i gang våren 2024, i tråd vedtak fra 2020. Det er ikke tatt stilling til om denne planen vil inneholde arealføringer eller ikke.

Oppsummering og anbefaling

Selv om det er relativt lite motstrid mellom de ulike regionale planene, bidrar det totale omfanget av planer og arealføringer (500stk) til at fylkeskommunens plansystem i sum fremstår som uoversiktlig.

Medvirkningsprosessen bekrefter at mange av brukerne primært forholder seg til ATP'ene, og er mindre kjent med andre regionale planer, selv om disse også inneholder arealføringer.

Figur 3 illustrerer noe av kompleksiteten i systemet. De 13 regionale planene innenfor stiplet sirkel utgjør «arealpolitikken» til fylkeskommunen med tematiske og geografiske retningslinjer og bestemmelser for arealbruk, og med varierende grad av overlapp mellom de ulike planene.

Slå sammen planer og planprosesser

Det er behov for en systematisk opprydding og oppdatering av fylkeskommunens arealplansystem som ivaretar vesentlige regionale og nasjonale interesser, men samtidig evner å forenkle og slå sammen planer. Et nytt arealplansystem bør være oversiktlig, sikre god forankring og medvirkning hos kommunene og andre interessenter, og hensynta behov for kontinuitet i oppfølging av arealpolitikken over tid.

“Koblingsplan” for bærekraftig arealbruk

I tillegg til å slå sammen flere planprosesser anbefales det å startes opp en ny regional planprosess som har til hensikt å etablere en «koblingsplan»/»overbygning» over de andre regionale planene med arealføringer, løfte opp hovedprinsipper for bærekraftig arealbruk inn i denne og få til gode henvisninger videre til de ulike tematiske regionale planene.

Tydeliggjøre plansystemet

Planprosessen har også vist at det er behov for en mer omforent forståelse av hva plansystemet til fylkeskommunen består av, hva som er forskjellen mellom de ulike typer plandokument (regionale planer, strategier og handlingsplaner), og hva som forventes av medvirkning til ulike plan- og strategiprosesser. Selv om dette også er omtalt i gjeldende utviklingsplan anbefales det at den nye utviklingsplanen tydeliggjør innholdet i plansystemet ytterligere

Sikrer planprosessene god forankring, legitimitet og effektivitet?

Dette kapittelet vil drøfte om dagens prosesser for utarbeidelse og oppfølging av regionale plandokument (planer, strategier og handlingsplaner) sikrer god forankring, legitimitet og effektivitet? Formålet er å identifisere om det er behov for nye organisatorisk grep som kan gi forbedret strategisk og operasjonell gjennomføring av plansystemet. Det drøftes både med utgangspunkt i den samlede plansystemet og arealplansystemet.

Føringer for dagens planprosesser

Rogaland fylkeskommune har ikke en egen prosessveileder eller prosedyre for arbeidet med utvikling av regionale planer, strategier eller andre styringsdokument. Kapittel 11 i gjeldende utviklingsplan (2021-2024) inneholder likevel noen overordnede føringer for planprosesser:

- **Enklere regional planlegging.** Stikkord: Slå sammen planer, bruke strategier, være bevisst på når det er behov for regional plan («klart behov for regional samordning/føringer»)
- **Større innsats på gjennomføring.** Stikkord: Nettverksbygging, veiledning, økonomiske tilskudd og utvikling av infrastruktur
- **Aktiv og tilpasset veiledning.** Stikkord: Nettverk, veiledning og målrettet prosjektarbeid, Bidra til erfaringsdeling mellom kommuner mm.
- **Tverrfaglig samarbeid og forankring internt i fylkeskommunen.** Stikkord: Vektlegge økt og bedret samarbeid i egen organisasjon, knytte plansystemet tettere sammen med økonomi- og virksomhetsstyringen.

For regionale planer etter plan- og bygningsloven gir prosesskravene i loven viktige føringer. Dette gjelder bla. kommuner og statens «rett og plikt» til å medvirke i planarbeidet, og regler for planprogram og offentlig høring.

Erfaringer fra dagens plan- og strategiprosesser

I praksis legges ulike regionale plan- og strategiprosesser i stor grad opp basert på ønskede mål for arbeidet, erfaringer fra tidligere prosesser, og innspill fra ulike aktører underveis, f.eks. høringsinnspill til planprogram til regionale planer. Se vedlegg 3 for eksempel på regional planprosess.

Selv om det er gode muligheter for dialog mellom ulike planprosesser som pågår parallelt, bl.a gjennom internt prosesslederforum eller uformell kontakt mellom prosjektledere i fylkeskommunen, eksisterer det ikke et løpende og systematisk samarbeid om arealplansystemet i Rogaland over tid, hverken administrativt eller politisk. Det eneste formelle samarbeidet som finnes på dette området er arbeidet med utviklingsplan – regional planstrategi – hvert fjerde år.

Erfaringen fra oppfølging av regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke (RPJSR) der det etter sluttbehandling i 2020 er gjennomført halvårslige møter i både prosjektgruppe og styringsgruppe (rådet), er at disse møteplassene gir gode muligheter for bred diskusjon om areal og transportplansamarbeidet i regionen, inkludert andre tilgrensende plantema. De siste årene har det vært nyttig for prosjektledere fra RP grønn industri og RP klimaomstilling å kunne presentere arbeidet sitt for dette plannettverket på Jæren. Et slikt løpende areal- og transportplansamarbeid på både administrativt og politisk nivå finnes ikke i de andre delregionene, selv om det er gjort forsøk på å gjennomføre noen oppfølgingsmøter i disse regionene også. Et mål med å forenkle arealplansystemet er at det skal være enklere å drifte gode plannettverk i hele fylket.

I andre plan- og strategiprosesser har det vært god erfaring med å bruke eksisterende nettverk og fora til medvirkning. Regionrådene og statsforvalterens ordførermøte er eksempler som har blitt nevnt i arbeidet med ny utviklingsplan. I andre fylker er det også testet ut felles formannskapsmøtet for ulike kommuneregionene

Samlet vurdering og anbefaling

Arbeidet med regionale planer har ofte gitt god medvirkning og høy grad av legitimitet hos kommuner og andre deltakere, under selve planprosessen. Etter planvedtak har derimot oppfølgingen av mange regionale planer og selve arealplansystemet vært lite systematisk og noe ad-hoc preget. For noen regionale planer har oppfølgingsarbeidet primært skjedd gjennom plansaksbehandling av enkeltsaker, mens det for andre planer er etablert ulike former for plannettverk.

En del plangrep og planer har stått seg godt når det gjelder forankring og legitimitet mens andre planer er blitt litt glemt. «Langsiktig grense landbruk» og «regional grønnstruktur» fra fylkesdelplan for langsiktig byutvikling på Jæren (2000) er eksempel

på plangrep som har bestått over mange år og som er tatt videre inn i kommunenes egne planer. Retningslinjen om å sikre «grønn grense» mot viktige natur og friluftsområder fra RP friluftsliv og naturforvaltning (2017) er derimot langt mindre kjent.

Den «tradisjonelle» tilnærming til regionalt planarbeid i Rogaland, der det iverksettes individuelle planprosesser med egen organisering/medvirkning gjør det ressurskrevende å holde planverket tilstrekkelig oppdatert samtidig som planene har god forankring lokalt. Det samlede resultatet av utvikling over tid er at deler av planverket i dag oppleves som uoversiktlig og utilgjengelig og dårlig forankret hos våre viktigste samarbeidspartnere i kommunesektoren, både politisk og administrativt.

Det gis følgende anbefalinger for å sikre at planprosesser og plansystem er godt forankret, har legitimitet og er effektive

Synliggjøre planer og planarbeid

Det kan trolig gjøres mer for å synliggjøre både vedtatte planer, pågående planprosesser og selve plansystemet bedre. God oversikt over plansystemet i utviklingsplanen med beskrivelser av alle plandokument er viktig. Det kan også vurderes om plansystemet kan presenteres på en annen måte på nettsidene våre, i nyhetsbrev, sosiale medier osv. Det kan også vurderes om Fremsikt eller lignende verktøy kan benyttes til å presentere fylkeskommunes plansystem. Før det er realistisk bør trolig det samlede antall planer og arealføringer reduseres.

Det bør trolig også gis enda mer veiledning og kompetanseheving om regional planlegging internt fylkeskommunen. For fylkespolitikere er prosess rundt politikeropplæring viktig. For administrasjonen er internt prosesslederforum en viktig arena for opplæring og erfaringsutveksling i hvordan sikre grundige og effektive plan- og medvirkningsprosesser.

Slå sammen planer og planprosesser

For å koble tilgrensende problemstillinger bedre og få redusert det totale antallet planer og planprosesser anbefales det å samle flere av dagens planer. Eksempler på tilgrensende problemstillinger der planlegges felles planprosesser er klima og natur, industri og kraftproduksjon, folkehelse og integrering. Med færre planer totalt sett vil det være mer overkommelig å drifte plannettverk og oppdatere planer løpende etter behov.

“Koblingsplan” på arealbruk

Prosessen med å kartlegge planer med arealføringer har vist at mange brukere primært kjenner til ATP'ene og noen av de nyere tematiske planene. Samtidig finnes det arealføringer i totalt 13 regionale planer som planmyndigheter og andre interessenter bør kjenne til. En “koblingsplan”/“overbygning” der de viktigste arealprinsippene samles på tvers av plantema og delregion, vil kunne fungere som en portal der brukeren får noe informasjon om de viktigste føringene og en henvisning videre til andre relevante planer.

Felles kunnskapsgrunnlag

Gjennom en planprosess fremskaffes det ofte mye ny kunnskap som kan være relevant for andre pågående planprosesser eller for oppfølging av andre gjeldende planer. En viktig inngang til å skape et sammenhengende og effektivt plansystem er å samle kunnskapen et sted der den holdes løpende oppdatert, f.eks i statistikk- og kartportal. I arbeidet med utviklingsplanen er det gjennomført en pilot med eget digitalt diskusjonsverktøy [Plan i Rogaland](#)

Samlet anbefaling til ny utviklingsplan

Med utgangspunkt i anbefalingene fra de tre foregående kapitlene foreslås tre hovedgrep i forbindelse med ny utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2025-2028.

Felles prinsipper for plan- og strategiarbeid

De fem prinsippene bygger på, og tydeliggjør, føringer som allerede ligger i gjeldende utviklingsplan 2021-2024. Hensikten med å fastsette prinsippene i utviklingsplanen er at fylkeskommunen skal være godt koordinert i vår utadrettede plan- og strategiarbeid. Prinsippene kan bidra til et oversiktlig plansystem, med mulighet for å sikre god forankring og legitimitet hos kommuner og andre interessenter.

Prinsipper for plan- og strategiarbeid i Rogaland fylkeskommune

- **Oppdaterte mål og strategier**

Vi skal treffe viktige utfordringer i samfunnet og sikre at våre planer og strategier er egnede verktøy for å finne regionale løsninger.

- **Enklere regional planlegging**

Vi skal fortsette arbeidet med å forenkle det regionale plansystemet, og være bevisste på når det er hensiktsmessig med planprosesser, og ikke.

- **Kunnskapsbasert planlegging**

Vårt plan og strategiarbeid skal være kunnskapsbasert, og ta utgangspunkt i pålitelige data med et relevant detaljnivå.

- **Fra plan til gjennomføring**

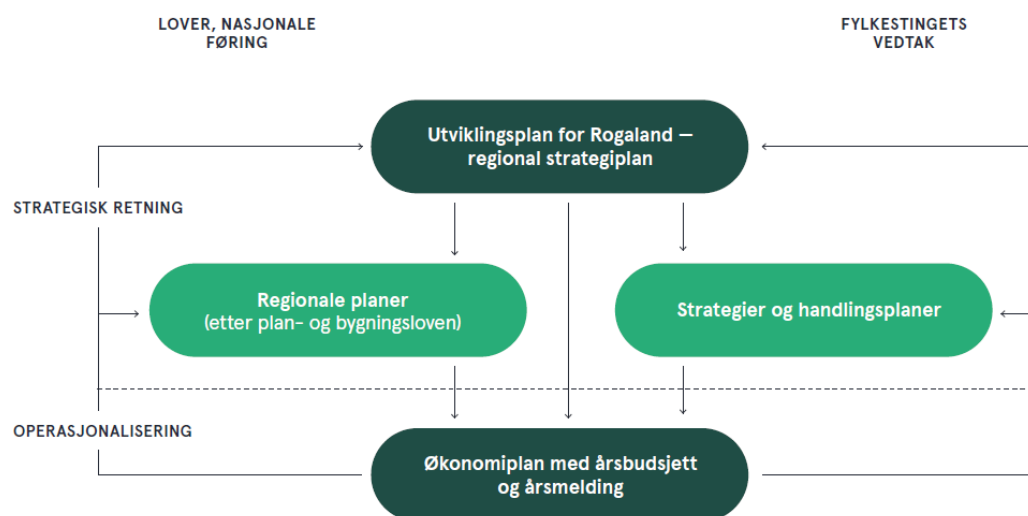
Vi skal prioritere gjennomføring av mål og tiltak. Det skal være god sammenheng mellom planer og økonomi- og virksomhetsstyring. Vi bruker nettverk og andre virkemidler til oppfølging av planene våre, veiledning og erfaringsdeling mellom kommuner, og med andre aktører.

- **Samordnet prosess og medvirkning**

Vi skal møte kommunene og andre parter som en samordnet fylkeskommune. Prosesser for utarbeidelse og oppfølging av regional planer og strategier skal være effektive, gi god forankring og bygge legitimitet.

Oversikt over plansystemet og ulike plantyper

Det foreslås å tydeliggjøre hvilke plantyper som inngår i fylkeskommunens plansystem med tekst og prosessillustrasjon. Dette er også en videreutvikling av beskrivelser i gjeldende utviklingsplan. Ved å tydeliggjøre egne forventninger til regionale planer, strategier og handlingsplaner, inkludert kobling mot økonomiplanarbeidet, er ambisjonen av vi fremstår som godt koordinert eksternt. Det vil også kunne være lettere for kommuner og andre interessenter å forstå hvilken type prosess de inviteres inn i, når rammene er tydeliggjort i utviklingsplanen.

Figur 5. Ny illustrasjon av plansystemet i utviklingsplanen.

Videre arbeid med forenkling og sammenslåing av planer og tema

Det foreslås også å fortsette arbeidet med å forenkle porteføljen av gjeldende regionale planer, strategier og handlingsplaner. Dette gjøres ved å koble plantema som høres sammen, enten gjennom nye planprosesser eller videreutvikling av eksisterende plan- og strategiprosesser. Hensikten er at planporteføljen skal være et oppdatert og godt verktøy for fylkeskommunens arbeid som regional samfunnsutvikler og planmyndighet, inkludert å imøtekomme nasjonale forventninger og utfordringer som krever regionale løsninger.

Gjennomføring av disse planprosessene vil være ressurskrevende. Samtidig vil endringene kunne bidra til at plansystemet på sikt blir mer tilgjengelig og lettere å holde oppdatert.

Arbeidet innebærer en framtidig planportefølje på 14 regionale planer og 7 strategier og handlingsplaner, mot 20 regionale planer og 11 strategier og handlingsplaner i dag. Dette viderefører det pågående arbeidet med reduksjon fra 27 regionale planer i planperioden frem til utviklingsplanen 2021-2024.

Følgende større nye planprosjekt er viktige for dette arbeidet og bør startes opp i planperioden. Arbeidet anbefales gjennomført innenfor rammene av plan- og bygningsloven. I første fase utarbeides et/flere planprogram for prosessene som skal avklare; formål, hvilke planspørsmål som skal tas opp og opplegget for medvirkning.

Regionalplan for bærekraftig arealbruk i Rogaland

Planen samler felles strategier og prinsipper for arealbruk fra andre regionale planer. Omfatter særlig de fire regionale areal og transportplanene (ATP-ene), regionalplan for massehåndtering (2017) og regional jordvernstrategi (2019/2023). Hensikten er et mer tilgjengelig og oppdatert plansystem. Arbeidet med arealregnskap i Rogaland vil også forankres her. Planen muliggjør avvikling av selvstendige plandokument for massehåndtering, byggeråstoff og jordvern.

Planen muliggjør diskusjon om arealbruk på tvers av de geografiske delregionene i fylket. Delregionene skal likevel ivaretas, og ved motstrid skal gjeldende ATP-er gå foran den nye planen. Der det er behov for lokale løsninger vil det ivaretas gjennom oppdatering av de enkelte ATP-ene.

Regionalplan for helsefremmende og inkluderende samfunn

Planen vil samle aktører i Rogaland til et samarbeid for å vurdere felles regionale løsninger for et helsefremmende og inkluderende samfunn. Arbeidet inkluderer utvikling av kunnskap og vurdering av samarbeid, kompetansebehov, tilskudd og andre virkemidler.

Prosjektet vil ta stilling til innholdet til regionalplan for folkehelse (2013), fylkesdelplan for universell utforming (2014), fylkesdelplan for inkluderende samfunn, friluftsdelen av regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning (2017), og handlingsplan for å fremme psykisk helse og forebygge selvmord, med mål om å avvikle disse som selvstendige plandokument. Inkludering vil også være et viktig tema for planarbeidet, jf. gjeldende integreringsstrategi.

Regionalplan for klimaomstilling og livskraftig naturmiljø

Naturmangfold er allerede et tema i det pågående arbeidet med RP klimaomstilling (vedtas 2025). En utvidelse av planen til å omhandle natur tydeliggjør bestillingen til planprosjektet om å se natur og klimakrisen i sammenheng, og vurdere hva det betyr for Rogaland. Utvidelsen muliggjør avvikling av regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning som selvstendig plandokument.

Regionalplan for grønn industri og fornybar energi i Rogaland

Planprosjektet er en utvidelse av regionalplan for grønn industri (vedtatt 2023) med fokus på hvordan energisystemet fungerer og hvordan det kan utvikles for å tilrettelegge for et framtidig lavutslippssamfunn. Sentrale tema er hvilke handlingsrom og veivalg som kan tas for å sikre tilgang på ny fornybar energi, som gir minst mulig inngrep i Rogalandsnaturen.

Det åpnes ikke for endringer i gjeldende føringer for areal- og kraftkrevendevirksomhet. Prosjektet vil ta stilling til kunnskapsgrunnlaget fra fylkesdelplan for vindkraft (2007) og strategi for småvannkraftanlegg (2014), med mål om å avvikle disse som selvstendige plandokument.

Kilder

Eiendomsmegler1 (2023) [Markedsundersøkelsen vår 2023](#), presentasjon av Jan Inge Røyland for styringsgruppen for Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke, 16 juni 2023

Hanssen, G. S. & Hofstad, H (2017) [Regional planlegging som flernivåkoordinering. Kart og plan vol 77](#)

Henning Larsen og Rambøll Management Consulting (2023) [Rogaland fylkeskommune – føringer for arealbruk i regionale planer og strategier](#)

Kommunal og distriktsdepartementet (2023) [Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023-2027](#)

Møre og Romsdal fylkeskommune (2020) [Fylkesplan for berekraftfylket Møre og Romsdal 2021-2024](#)

Rogaland fylkeskommune (2024) [Rogaland i 2024 - Kunnskapsgrunnlag for Utviklingsplan for Rogaland - regional planstrategi 2025-2028](#)

Rogaland fylkeskommune (2020) [Utviklingsplan for Rogaland – regional planstrategi 2021-2024](#)

Statsforvalteren i Agder (2023) [Utkast til Tiltaksplan for Setesdal Austhei og Setesdal Ryfylke villreinområder](#)

Viken fylkeskommune (2023) [Plangrunnlag for nye fylker](#)

Vista Analyse (2022) [Kompetanse, flytting og regional økonomi – regionale utviklingsbaner med Noreg 2.2.](#) Presentasjon av Orvika Rosnes på Reg-analysekonferansen i Bodø

Vedlegg

Vedlegg 1. Vurdering av regionale plandokument

Vedlegget inneholder en vurdering alle regionale plandokument (planer, strategier og handlingsplaner). Vurderingene har tatt utgangspunkt i internbestilling til avdelingen i fylkeskommunen i oktober-desember 2023 om å vurdere egne plandokument og planbehov.

For vurderinger av arealplaner er det også benyttet innspill fra verksted med plansjefene i kommunene og statsforvalteren i januar 2024.

For regionale planer er det i tillegg lagt til «trafikklys»-vurdering for å synliggjøre hvor oppdatert plandokumentet er. Trafikklysvurderingen er hentet fra et internt notat om arealplansystemet.

Regionale planer etter plan og bygningsloven

Navn/status	Oppdatert
Regionalplan for klimaomstilling (vedtas 2025) Planen viser hva som må til for at Rogaland skal lykkes med klimaomstillingen, og på sikt bli et klimatilpasset lavutslippssamfunn. Regionalplan for klimatilpasning (2020) innlemmes i plfianen. Kan være aktuelt med nye føringer for klima og natur i planen, jf. felles natur og klimakrise og naturbaserte løsninger. Behov for bedre kobling mot arealføringene i ATPene og andre regionale planer.	
Regionalplan for kultur og idrett i Rogaland 2024-2036 (vedtas 2024) Planen samordner og gir retning til videreutvikling av kultur og idrett i Rogaland innen følgende områder; kultur for og av barn og unge, bibliotek, museum, det profesjonelle kunstfeltet (musikk, teater, dans, visuell kunst, litteratur, film), idrett og fysisk aktivitet og frivillighet i kulturfeltet. Planen vil trolig vedtas i 2024 og vil inneholde et handlingsprogram som rulleres årlig.	
Regionalplan for kompetanse (vedtas 2024) Planen bidrar til å styrke kompetanseplanleggingen i fylket, blant annet at det er samsvar mellom samfunnets framtidige kompetansebehov og oppdaterte utdanningstilbud på ulike nivå. Skal også bidra til utvikling av konkurransedyktige næringer og distrikter, samt en befolkning som har den kompetansen som trengs. Planen vil ha et handlingsprogram som rulleres årlig. Drift av kompetanseforum er et viktig tiltak i planen.	
Regionalplan for Preikestolen og lysefjordområdet (vedtas 2024/25) Planen gir retning til bærekraftig reiselivsutvikling i Lysefjorden med temaer som destinasjonsutvikling, mobilitet, natur og friluftslivsforvaltning. Ny plan i 2024/2025 er en revisjon av fylkesdelplan for Preikestolen (1992). Evt. nye arealføringer bør samordnes med resten av arealplansystemet, særlig RP Jæren og Søre Ryfylke	
Regionalplan for grønn industri – for areal og kraftkrevende næring (2023)	

<p>Planen avklarer Rogaland sine ambisjoner innenfor grønn industriutvikling og gir en felles retning innenfor fem ulike satsingsområder. Arbeidet med planens handlingsprogram er i gang. Kan være hensiktsmessig å utvide planen med fokus på fornybar energi. Behov for bedre kobling mot arealføringene i ATP'ene, f.eks energiknutepunktene.</p>	
<p>Regionalplan for kulturmiljø 2023-2035 (2023)</p> <p>Planen gir oversikt over viktig kulturarv i Rogaland, og setter rammer for den regionale kulturmiljøpolitikken. Planen inneholder både oversikt/kart over kulturmiljø, mål, planretningslinjer og et handlingsprogram som viser planlagte tiltak. Gjennomføring av planens handlingsprogram er i gang. Det er ikke behov for å revidere plan, mål og retningslinjer men arealforvaltningen/kartet skal stadig suppleres gjennom planperioden. Behov for bedre kobling mot arealføringene i ATP'ene da retningslinjene for kulturmiljø er mer oppdaterte enn i de eldre ATP'ene.</p>	
<p>Regionalplan for vannforvaltning 2022-2027 (2022)</p> <p>Planen bidrar til å koordinere og samordne vannforvaltning og arealbruk på tvers av sektorer, kommune- og fylkesgrenser. Gjennomføring av tiltaksprogram og handlingsprogram 2024-2027 er i gang. Planen revideres i felles prosess med andre fylker i tråd med fastsatt nasjonal syklus i vannforskriften. Hensiktsmessig med best mulig kobling mot arealføringene i ATP'ene og RP klimaomstilling</p>	
<p>Regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke (2020, sist endret 2023)</p> <p>Planen bidrar til samordnet areal- og transportplanlegging, bla. regionale arealstrategier og prinsipper for lokalisering av bolig og næring, og regional planbestemmelse for handel. Planen gir også føringer for landbruk, natur og friluftsliv (LNF). Ivaretar langt på vei det strategiske behovet for samordning av areal- og transportpolitikken i regionen. Kan diskuteres om den er «stram» nok mht. utfordringer med å nå nullvekstmålet for Nord-Jæren. Nyere politikk som er vesentlig for arealstrategien og som ikke er ivare tatt knytter seg til bla. oppfølging av nye nasjonale forventninger, f.eks karbonrikt areal, nytt nasjonalt og regionalt jordvernmål, og naturavtalen. Behov for bedre kobling mot resten av arealplansystemet, inkl. regionalplan grønn industri</p>	
<p>Regionalplan for samordnet arealbruk og transport i Dalane 2019-2030 (2019)</p> <p>Planen bidrar til samordnet areal- og transportplanlegging, bla. regionale arealstrategier og prinsipper for lokalisering av bolig og næring og regional planbestemmelse for handel. Planen gir også noen føringer for landbruk, natur og friluftsliv (LNF). Den strategiske delen av planen, med senterstruktur, arealbruk og retningslinjer for transport, vurderes fortsatt som relevant. Mangler henvisning til arealstrategi og jordvernmål. Inneholder oppfordring om å ta ut næringsareal, ikke bolig. Ikke henvisning til stedsanalyse. Nyere politikk som er vesentlig for arealstrategien og som ikke er ivare tatt knytter seg til bla. jordvern og naturmangfold. Behov for bedre kobling mot resten av arealplansystemet, inkl. regionalplan grønn industri</p>	
<p>Regional plan for areal og transport på Haugalandet (2017)</p> <p>Planen bidrar til samordnet areal- og transportplanlegging, bla. regionale arealstrategier og prinsipper for lokalisering av bolig og næring og regional planbestemmelse for handel. Planen gir også noen føringer for landbruk, natur og friluftsliv (LNF). Fortsatt relevant for strategisk samordning av areal- og transportpolitikken på Haugalandet, selv om noen forutsetninger er endret. Mangler henvisning til arealstrategi og jordvernmål. Inneholder oppfordring om å ta ut næringsareal, ikke bolig. Ikke henvisning til stedsanalyse. Nyere politikk som er vesentlig for arealstrategien og som ikke er ivare tatt knytter seg til bla. jordvernmål og naturavtalen. Uavklart status for retningslinjer om innfasing av nytt boligareal. Usikkerhet om bydelssenternivå i Haugesund. Behov for mindre justeringer som følge av Bypakke Haugesund. Behov for bedre kobling mot resten av arealplansystemet, inkl. regionalplan grønn industri</p>	
<p>Regionalplan for samordna arealbruk og transport i Ryfylke 2017-2030 (2016)</p> <p>Planen bidrar til samordnet areal- og transportplanlegging, bla. regionale arealstrategier og prinsipper for lokalisering av bolig og næring og regional planbestemmelse for handel. Planen gir</p>	

også noen føringer for landbruk, natur og friluftsliv (LNF). Ikke endret siden vedtak i 2016 men fungerer i hovedsak etter hensikten. Mangler henvisning til arealstrategi og jordvernmål. Inneholder oppfordring om å ta ut næringsareal, ikke boligareal. Ikke henvisning til stedsanalyse. Nyere politikk som er vesentlig for arealstrategien og som ikke er ivarettatt knytter seg til bla. jordvern og naturmangfold. Ikke oppdatert mht. overlapp med regionalplan for Jæren og Søre Ryfylke. Behov for bedre kobling mot resten av arealplansystemet; inkl. regionalplan grønn industri

Regionalplan for massehåndtering på Jæren 2018-2040 (2017)

Regionalplan for massehåndtering bidrar til bærekraftig håndtering av overskuddsmasser på Jæren. I 2020 vedtok fylkestinget å revidere planen, med mål om å utvide dens geografiske nedslagsfelt og innlemme de to regional planene for byggeråstoff på Jæren (2006) og Ryfylke (2013). Plandokumentet inneholder noen retningslinjer for arealbruk og er dessuten et viktig kunnskapsgrunnlag. En del overlapp med ATP'ene, særlig på Jæren der regionalplan for Jæren og har retningslinjer om massehåndtering. Rullering av planen har vært tiltenkt oppstart høsten 2024 men det vurderes nå andre løsninger for å sikre hensynet til massehåndtering, inkl. kobling mot andre regionale planer.

UTE i Rogaland- Regionalplan for friluftsliv og naturforvaltning 2017-2024 (2017)

Planen synliggjør friluftsliv, natur og landskapsverdier i Rogaland. Definerer regionale friluftslivsområder (tidl. «FINK»-områder) og er et grunnlag for arbeidet med tilskudsforvaltning innen friluftsliv. Inneholder også retningslinjer for å ivareta natur- og friluftslivinteresser i arealplanlegging. Retningslinjene er mindre kjent enn føringene for friluftslivsområder/grønnstruktur i ATP'ene og er heller ikke oppdaterte. Inneholder nyttig kunnskap om naturmangfold men gir begrenset med konkrete føringer. Undersøkelser viser at planen er lite i bruk. Dersom planen avvikles bør friluftsliv og natur ivaretas i andre planprosesser

Regional plan for Setesdal Vesthei, Ryfylkeheiane og Setesdal Austhei – Heiplanen (2012)

Planen bidrar til å ivareta sammenhengende leveområder for villrein, samtidig som det legges til rette for næringsutvikling i bygdene rundt heiene. Planområdet omfatter kommuner i fire fylker, inkludert kommunene Suldal, Hjelmeland, Sandnes og Gjesdal i Rogaland. Planen fungerer etter hensikten så lenge handlingsprogrammet holdes oppdatert. Har vært fulgt opp med bla. årlige heiplan-samlinger og brukes også til verneområdeforvaltning. Anbefalingene fra statsforvalteren er at Heiplanen må revideres. Det vil tas endelig stilling til om planen skal revideres i dialog med de andre fylkene, etter nye tiltak for villreinområdene tydeliggjøres gjennom ny stortingsmelding om villrein i 2024.

Regionalplan for folkehelse (2013)

Regionalplan for folkehelse bidrar til å synliggjøre og fremme folkehelse i fylket. Planen er allerede vedtatt revidert hvor fylkesdelplan for universell utforming i Rogaland 2014-2017 og deler av fylkesdelplan for inkluderende samfunn 2010-2014 skal inngå. Planen fra 2013 inneholder nyttig kunnskap men er utdaterte som et mobiliserende plandokument. Nytt planarbeidet er tiltenkt oppstart i 2024.

Fylkesdelplan for vindkraft (2007)

Fylkesdelplan for vindkraft i Rogaland er en av de eldste regionale planene. Den belyser forholdet mellom egnethet og konflikter ved etablering av vindkraft, og gir på grunnlag av dette konkrete anbefalinger når det gjelder framtidig arealbruk til vindkraft i Rogaland. Har hatt et godt rykte som et solid plandokument men er ikke oppdatert og har vært lite brukt av utbyggere og konsesjonsmyndigheter. Kunnskap fra planen kan likevel være nyttig for kommende planarbeid innen vindkraft i Rogaland, inkludert områdeplaner etter plan og bygningsloven. Tematikken er høyt på dagsorden og kommunesektoren har fått en ny og viktigere rolle i forhold til planlegging. Det vurderes å ta med kunnskapsgrunnlaget fra planen videre inn i en ny planprosess som ser bredere på fornybar energiproduksjon i Rogaland.

Strategier og handlingsplaner

Navn/status
<p>Nærings- og innovasjonsstrategien (2022) Strategien er førende for hvordan fylkeskommunen skal jobbe for å omstille og utvikle næringslivet i Rogaland. Inneholder smart spesialiseringsstrategi som tar utgangspunkt i å utnytte de viktigste regionale styrker og fortrinn. I 2023 vedtok fylkestinget at regional matstrategi (2022) og regional reiselivsstrategi (vedtas i 2024) legges til som egne delkapittel i nærings- og innovasjonsstrategien. Hovedstrategien rulleres årlig.</p>
<p>Samferdselsstrategi for Rogaland 2022-2033 (2022) Samferdselsstrategien gir strategisk retning for fylkeskommunen sitt arbeid innen samferdsel, herunder fylkesvegnettet og fylkeskommunens kollektivtransport. Følges opp av konkrete tiltak i Handlingsprogram for samferdsel. Strategien skal rulleres i planperioden.</p>
<p>Handlingsprogram for samferdsel 2024-2031 (2023) Handlingsprogram for samferdsel er en konkretisering av samferdselsstrategien. Det gir først og fremst oversikt over planlagte investeringer på fylkesvegnettet, samt kapitalinnskudd til Kolumbus AS. I tillegg angis aksjoner og tiltak som fylkeskommunen skal arbeide med for å nå samferdselsstrategiens målsetninger, eksempelvis kartlegginger og utredninger. Det gjennomføres årlige mindre rulleringer. Større rullering av handlingsprogrammet er planlagt mot slutten av planperioden (2026)</p>
<p>Handlingsplan for trafikksikkerhet (vedtas 2024) Handlingsplanen gir retning for fylkeskommunens arbeid med trafikksikkerhet, herunder fylkeskommunens arbeid gjennom Trygg trafikk. Handlingsplan for trafikksikkerhet var ikke omtalt som en del av plansystemet i forrige periode men er relevant for arbeidet med samfunnsutvikling i Rogaland.</p>
<p>Skolebruksplanen for Rogaland (2023) Skolebruksplanen beskriver elevtallsutviklingen på kort og lang sikt, presenterer status for allerede vedtatte prosjekt knyttet til utbygging og rehabilitering av videregående skoler og belyser hvordan det midlertidige kapasitetsbehovet kan dekkes med leie av lokaler. Oppdateres to ganger per år. Planen var ikke omtalt som en del av plansystemet i forrige planperiode men er et viktig dokument som påvirker samfunnsutvikling i Rogaland gjennom beslutninger knyttet til videregående skole, og skolebygg.</p>
<p>Integreringsstrategi for Rogaland (2021) Strategien gir retning for fylkeskommunens regionale integreringsansvar innenfor en rekke områder; bosetting, utdanning og kvalifisering, arbeid, hverdagsintegrering og retten til å leve et fritt liv. Strategien kan bidra til en forventningsavklaring når det gjelder fylkeskommunens ansvar og oppgaver og være et nyttig verktøy i samarbeid med kommuner og andre aktører på integreringsfeltet. Strategien bør revideres, blant annet på grunn av store endringer som følge av krigen i Ukraina. Arbeidet med revidering av strategien bør sees i sammenheng med annet planarbeid, innen folkehelse og inkludering.</p>
<p>Internasjonal strategi (2023) Strategien gir innsikt i og definerer fylkeskommunens rolle og handlingsrom innen internasjonalt samarbeid. Strategien skal være et styringsverktøy for den politiske og administrative ledelsen, bidra til kunnskap og forventningsavklaring internt og eksternt når det gjelder fylkeskommunens prioriteringer og oppgaver innenfor internasjonalt samarbeid. Strategien bør videreføres og oppdateres dersom det er et større behov.</p>
<p>Strategi for mobilitetspåvirkende tiltak 2021-2027 (2021)</p>

<p>Strategien angir retning for fylkeskommunen og Kolumbus sitt arbeid med mobilitetspåvirkning i årene, med mål om å redusere bilbruken hos grupper som har mulighet for det. Bør utgå som egen strategi da tematikken ivaretas i samferdselsstrategien.</p>
<p>Våg å bry deg - Handlingsplan for å fremme psykisk helse og forebygge selvmord 2021-2028 (2021)</p> <p>Handlingsplanen har kartlagt og iverksatt tiltak. Disse har hatt det til felles at de har fremmet god psykisk helse og kan slik ha bidratt til å være selvmordsforebyggende. Fylkeskommunen er siden pålagt å jobbe i tråd med den nasjonale handlingsplanen «Ingen å miste - handlingsplan for forebygging av selvmord 2020-2025". Det synes hensiktsmessig at det jobbes etter den nasjonale handlingsplanen og at tematikken også vurderes inn i arbeidet med en ny bred regionalplan på folkehelseområdet. Det anbefales derfor ikke å videreføre en egen regionale handlingsplan på dette området.</p>
<p>Jordvernstrategi for matfylket Rogaland (2019)</p> <p>Vedtatt i 2019 etter et samarbeidsprosjekt med Statsforvalteren. Strategien fastsetter et felles jordvernmål for Rogaland og gir anbefalinger for arbeid med jordvern på ulike områder inkludert arealplanlegging, landbruksforvaltning og samferdsel. Fylkestinget vedtok nytt jordvernmål i 2023 i tråd med det nye nasjonale jordvernmålet. Et (utdatert) jordvernmål er foreløpig kun tatt inn i RP Jæren og Søre Ryfylke. Jordvernstrategiens status som strategi og ikke regionalplan laget etter plan og bygningsloven prosesskrav gjør det krevende å bruke strategien til oppfølging av kommunale planer, særlig innsigelser. Det bør vurderes om jordvernstrategien heller bør utvikles som selvstendig dokument og at det regionale jordvernpolitikken sikres i regional plan.</p>
<p>Strategi for små vannkraftverk 2014-2020 (2014)</p> <p>Strategien gir oversikt over utviklingen av småkraftanlegg i Rogaland med mål om å styrke det faglige grunnlaget for vurdering av søknader om konsesjon for små vannkraftverk. Dokumentet er utdatert men er fortsatt et nyttig kunnskapsgrunnlag som kan inngå i arbeid med nye føringer for utvikling av fornybar energi (vind, vann og sol) i Rogaland, f.eks gjennom utvidelse av RP grønn industri.</p>

Vedlegg 2 Utviklingstrekk - arealutvikling i Rogaland

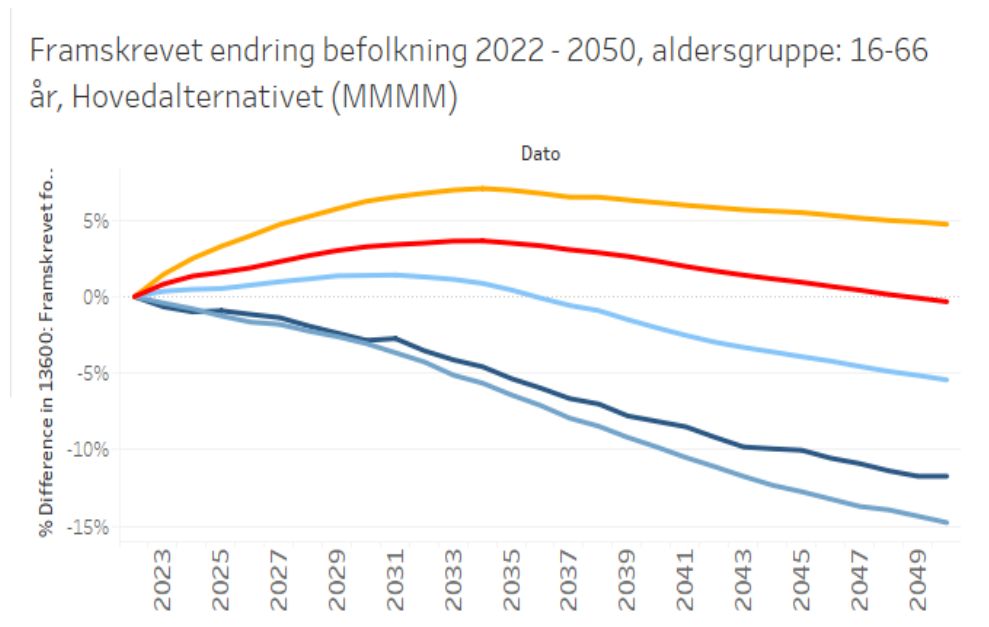
Her presenteres utviklingstrekk som er relevante for arealutviklingen og den regionale arealpolitikken i Rogaland. Hensikten med å gi oversikt over utviklingstrekk for arealutviklingen er å gi et godt grunnlag for videre diskusjon om fremtidige planbehov og organisering av det regionale arealplansystemet i Rogaland.

Endrede strukturelle forutsetninger

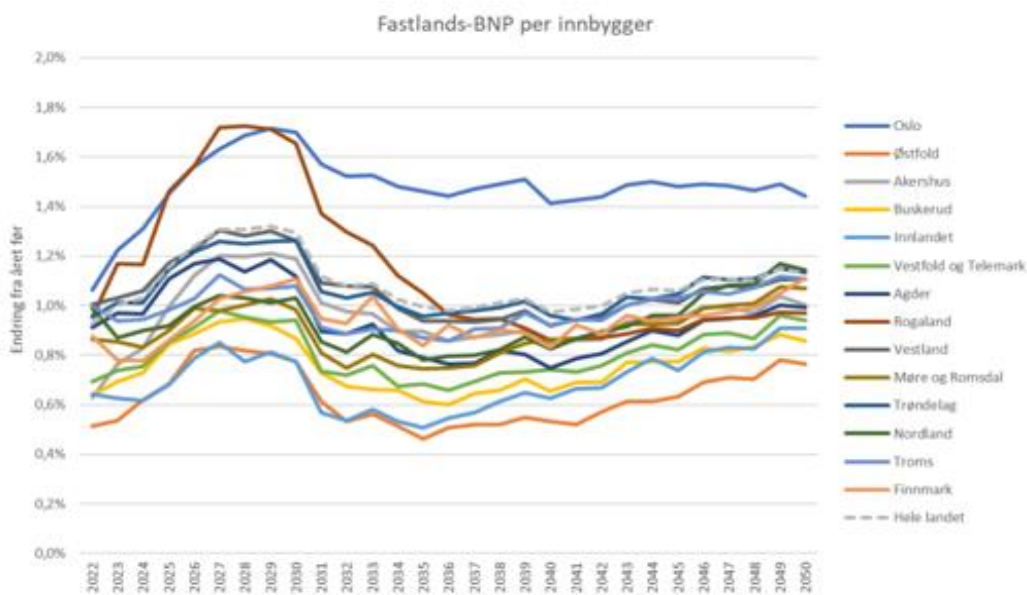
Helt siden oljekrisen i 2014 har det vært signaler om at de sykliske endringene i økonomi og demografi som har preget Rogaland i årtier, og som har vært særlig knyttet til oljepris og aktivitetsnivået i Nordsjøen er i endring. Befolkningsveksten, som til tider har vært sterk i Rogaland, ventes å avta. Dette utfordrer planverket i Rogaland, med både regionale og kommunale arealplaner som er rigget for håndtering (og fordeling) av vekst, bl.a. gjennom arealreserver.

Stikkord:

- Fra SSB ventes det fortsatt befolkningsvekst i de sentrale områdene i noen år til
- Størst vekst i randsonen til storbyområdet Stavanger-Sandnes (sentr.kl. 3, oransje kurve i figur 5.)
- Forventer betydelig fall i arbeidsstyrken i de minst sentrale kommunene
- Fra 2033 forventes fall i den yrkesaktive befolkningen i hele fylket
- Nedgang i olje/gassproduksjon vil få direkte effekt på sysselsetting og tilflytting til Rogaland
- Verdiskapningen (BNP pr innbygger) i Rogaland vil bli likere resten av Norge (unntatt Oslo)

Figur 6. Øverste figur viser fremskrevet befolkningsendring for yrkesaktiv befolkning (16-66 år) etter SSBs hovedalternativ for ulike sentralitetsklasser. Klasse 2: Stavanger, Sandnes og Sola (fra 2024) (rød kurve). Klasse 3: Haugesund, Klepp, Time, Gjesdal, Randaberg og Strand (fra 2024).

Figur 7. Nederste figur viser forventet endring i BNP per innbygger (Vista Analyse 2022)

Sentrene har styrket seg, men det er fortsatt spredt utbygging

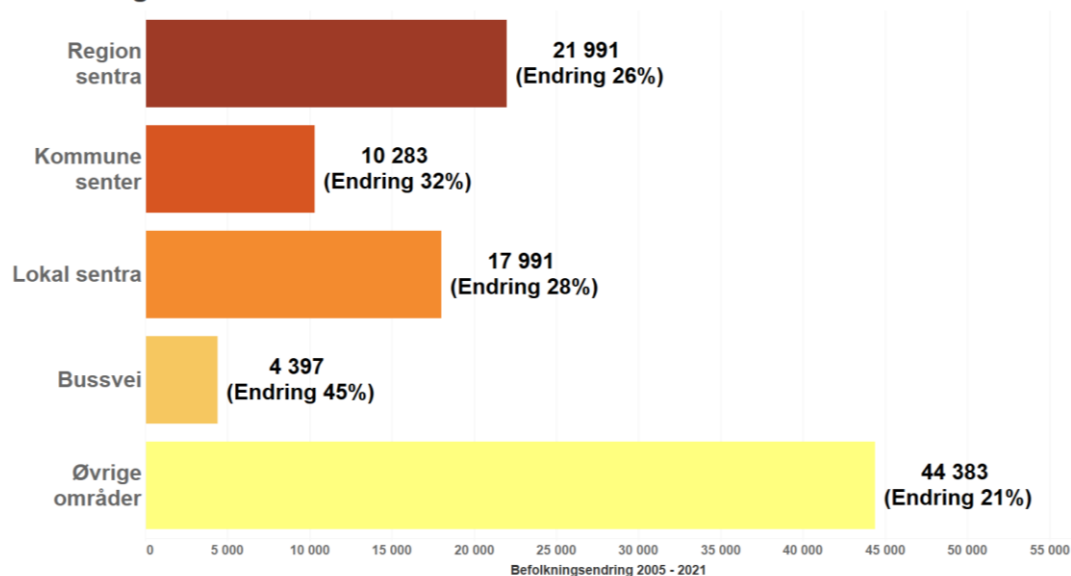
De fire regionale areal- og transportplanene i Rogaland inneholder strategier for samordnet areal- og transportplanlegging der hensikten er å bidra til at en høy andel av veksten bygger opp under eksisterende senterstruktur i fylket. Siden 2005 har 55%

av befolkningsveksten i Rogaland skjedd i tilknytning til vedtatte arealstrukturer i regionale areal- og transportplaner, hele 22% i regionsentrene; Stavanger, Sandnes, Haugesund og Eigersund. 45% av veksten har likevel skjedd i «øvrige områder» inkludert mange feltutbyggingsområder i randsonen rundt byene og de største tettstedene. Veksten i sysselsetting skjer i mindre grad i regionsentre. ‘

Stikkord:

- Befolkningstettheten i de sentrale områdene har økt betydelig.
- Halvparten av befolkningsveksten i Rogaland har skjedd i Stavanger og Sandnes

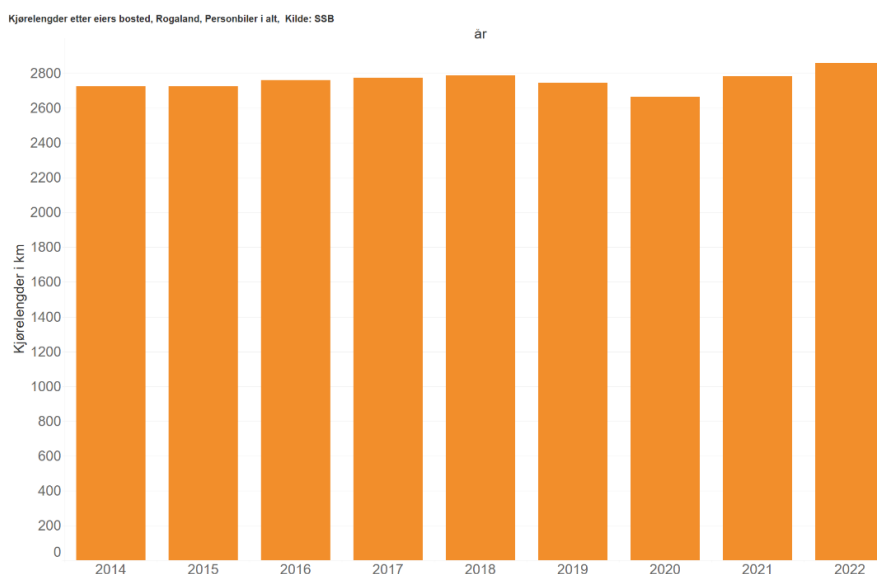
Befolkningsvekst 2005 - 2021

Figur 8. Befolkningsendring 2005-2021 iht. senterstruktur i regionale ATPer. Regionsentra: Stavanger, Sandnes, Haugesund og Eigersund. Regiondelsenter er lagt sammen med kommunesenter.

Ambisjoner om mindre personbiltransport er krevende å nå

En utfordring med dagens planverk er at det ikke tar tilstrekkelig hensyn til endringer i fylkets delregioner som et resultat av nye samferdselsprosjekt og kommunesammenslåinger. Strand kommune inngår i to ulike regionale areal- og transportplaner (RP Ryfylke og RP Jæren og Søre Ryfylke) mens Årdal i Hjelmeland er klart innenfor pendleravstand til Stavanger etter åpningen av Ryfast, men fortsatt ikke definert som del av bo og arbeidsmarkedsregionen på Jæren. Med utbygging av E39 vil Bjerkreim bli innlemmet i Jærregionen, mens Rogfast vil bringe nord- og sørfylket tettere sammen når tunnelen åpner om ti år. Det vil være krevende å få ned personbiltransporten i tråd med nullvekstmålet når fylket kobles stadig tettere sammen.

Figur 9. Årlig samlet kjørelengde (i million km) for personbiler i Rogaland. Figuren viser en økning i samlet kjørelengde for personbiler i Rogaland fra 2014 til 2022.

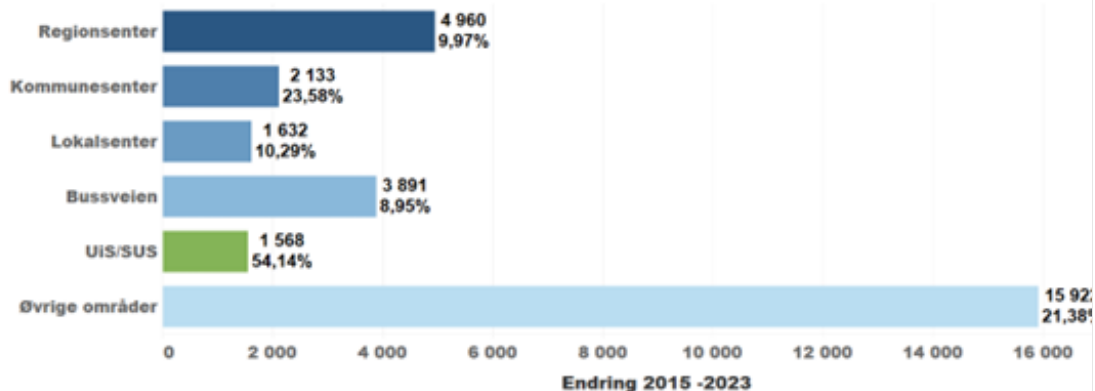
Mye næringsutvikling skjer utenfor vedtatt senterstruktur

Næringsstrukturen i fylket, med mye industri, verfts- og basevirksomhet bidrar til at over 50% av veksten i sysselsetting skjer utenfor vedtatt senterstruktur i regionale ATP'er. Veksten i regionsentre i Rogaland (10 %) framstår derfor som svak i forhold til øvrige hovedsentra i Norge, mens kommunesentrene er på nivå med samlet vekst for hovedsentra i Norge (19%). I årene fremover ventes det etablering av nye areal- og kraftkrevende næringer i Rogaland. Deres lokaliseringskriterier, bla. ønsket om nærhet til kraft, vil avvike fra gjeldende arealpolitikk for næringsetablering i regionale og kommunale planer. Det vil kunne legge press på omdisponering av nytt areal til næring selv om det finnes store arealreserver i fylket.

Stikkord:

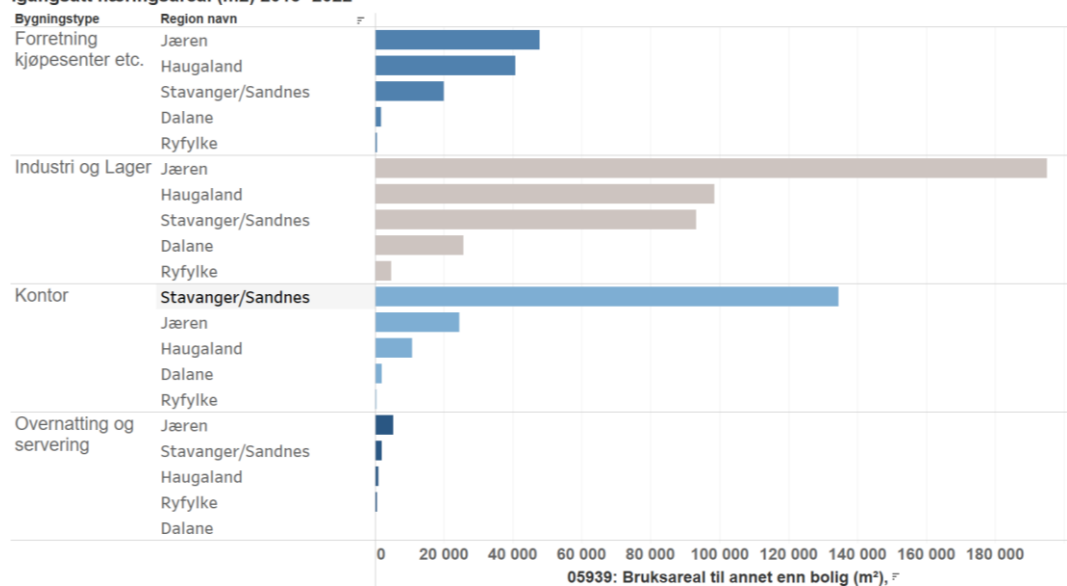
- 47 % av veksten i ansatte i Rogaland har skjedd i tilknytning til vedtatte arealstrukturer i regionale ATP'er.
- Sør-Jæren har hatt særlig sterk vekst i etablering av Industri/lager
- Stavanger og Sandnes dominerer kontormarkedet
- Næringslivet har behov for mer kombinasjonsareal (kategori 2) i sentrale områder (Eiendomsmeidler1 2023)

Sysselsettingsutvikling 2015 -2023 og 2020 -2023

Figur 10. Endring i antall sysselsatte iht senterstrukturen i regionale ATP'er fra 2005-2023. Størst økning i sysselsetting i «øvrige områder», inkl. næringsområder utenfor senterstrukturen.

Igangsatt næringsareal (m2) 2015 -2022

Figur 11. Igangsatt næringsareal 2015-2022 etter bygningstype 2015-2022.

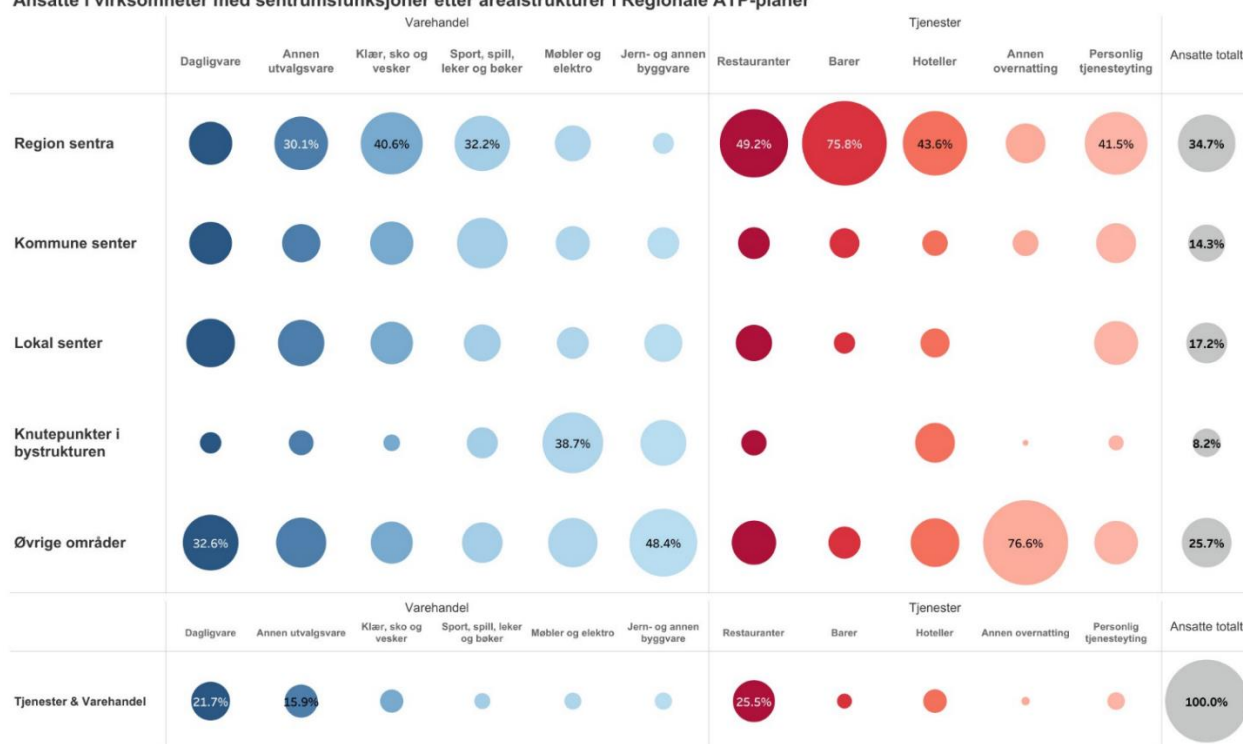
Tjenesteyting er minst like viktig for sentrumsområdene som handel. Samtlige fire delregioner har en regional handelsbestemmelse som skal sikre at ny detaljhandel legges til sentrumsområder. Handel med klær og sko, sport og spill følger senterstrukturen, inkludert de største kjøpesentrene, mens handel med dagligvarer har blitt en sterkt desentralisert tjeneste. I mindre kommuner er ofte dagligvarebutikken i sentrum en viktigere driver for aktivitet og utvikling i sentrum, enn i større byer.

I regionsentrene dominerer tjenesteyting (cafeer, restauranter, hoteller mm) fremfor handel. Hele 25% av alle ansatte innen handel og tjenester jobber i restaurant/serveringsbransjen.

Sentrale utviklingstrekk:

- Dagligvare dominerer varehandel sterkt, men er en desentralisert tjeneste, men sentral i utviklingen av sentra i mindre samfunn. Klær og sko, sport/spill etc. følger tydeligere senterstrukturen, dette er imidlertid bransjer som i økende grad konkurrerer med netthandel.
- Regionsentrene dominerer tjenesteyting, i form av restauranter, hoteller mm. Veksten i tjenesteyting er også betydelig større enn varehandelen i sentra. Dette ser en bl.a. ved service/bespising får en stadig større plass i kjøpesentra

Ansatte i virksomheter med sentrumsfunksjoner etter arealstrukturer i Regionale ATP-planer

Figur 12. Fordeling av ansatte på ulike typer virksomheter innen tjenesteyting og varehandel som ofte antas å ha «sentrumsfunksjoner», iht senterstrukturen i regionale ATP'er. For Rogaland sett under ett dominerer dagligvare med 22% av de ansatte. I regionsentrene er det derimot servering og detaljhandel med klær og sko som er har flest ansatte.

Rogaland er et arealeffektivt fylke, men har store arealreserver på dyrka mark

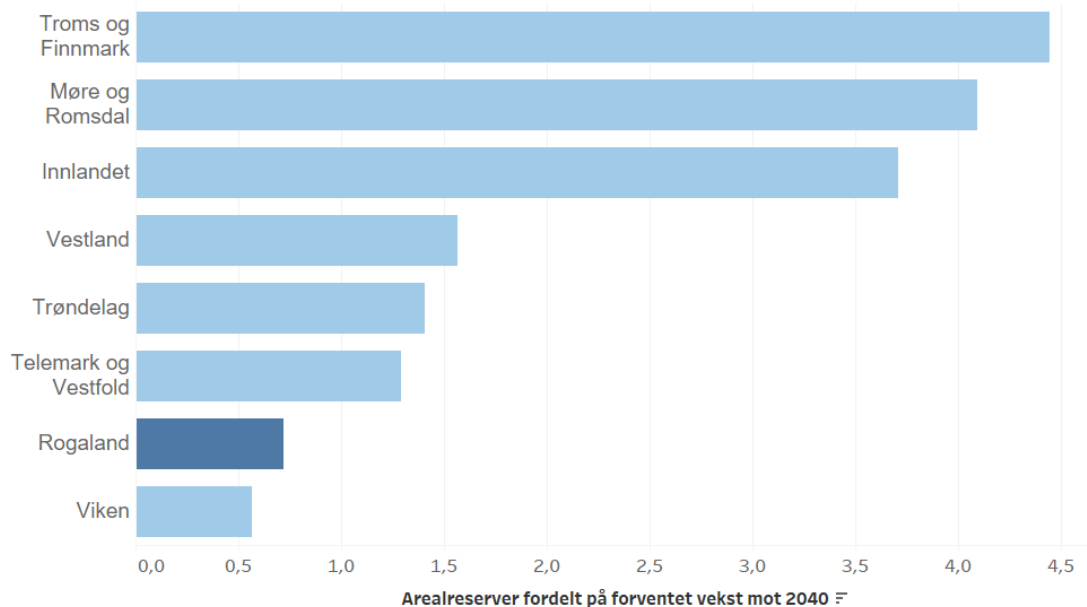
Rogaland er mer arealeffektivt enn mange andre fylker i Norge, sett i forhold til innbyggertall. Totalt sett har Rogaland mindre arealreserver i kommuneplanene enn

mange andre fylker sett i forhold til forventet vekst, men med store forskjeller mellom kommunene. Samordnet areal og transportplanlegging grunnet stort arealpress (jordvern) kan være noe av forklaringen på at Rogaland er relativt arealeffektivt. I tillegg er det allerede tatt i bruk store områder til industri i Rogaland, som kan benyttes til transformasjon og fortetting, f.eks i det 13km lange bybåndet mellom Stavanger og Sandnes. Rogaland har også mindre arealreserver til fritidsbebyggelse enn de store «hyttefylkene» på Østlandet.

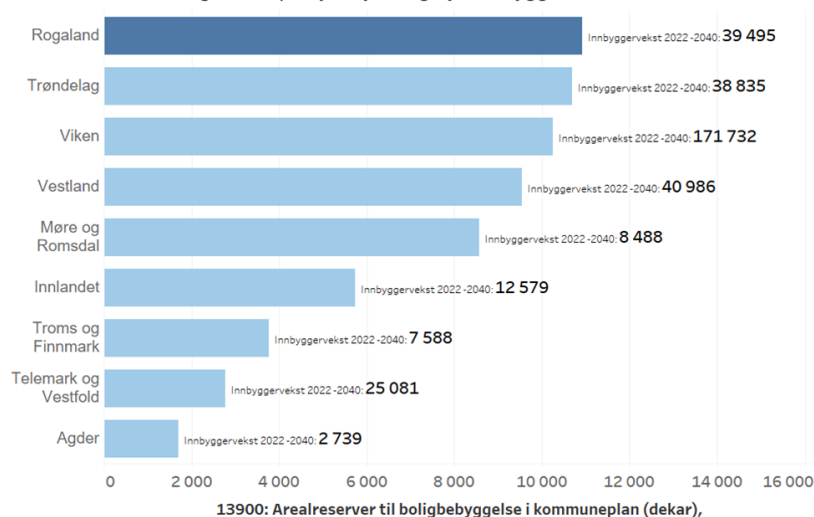
Stikkord:

- Rogaland er et relativt lite fylke i forhold til fritidsboliger.
- Rogaland er mindre arealeffektivt når det gjelder næringsareal, trolig pga. mye industri og steinbrudd/masseuttak
- Rogaland ligger på topp når det gjelder arealreserver (til boligformål) på dyrka mark
- Mange kommuner er i gang med å redusere byggeområder på dyrka jord, f.eks tilbakeføre til LNF

Arealreserver pr. nye innbygger fram mot 2040 etter SSBs Hovedalternativet (MMMM)

Arealreserver til boligformål på dyrka jord og nye innbygger fram mot 2040 etter SSBs Hovedalternativet (MMMM)

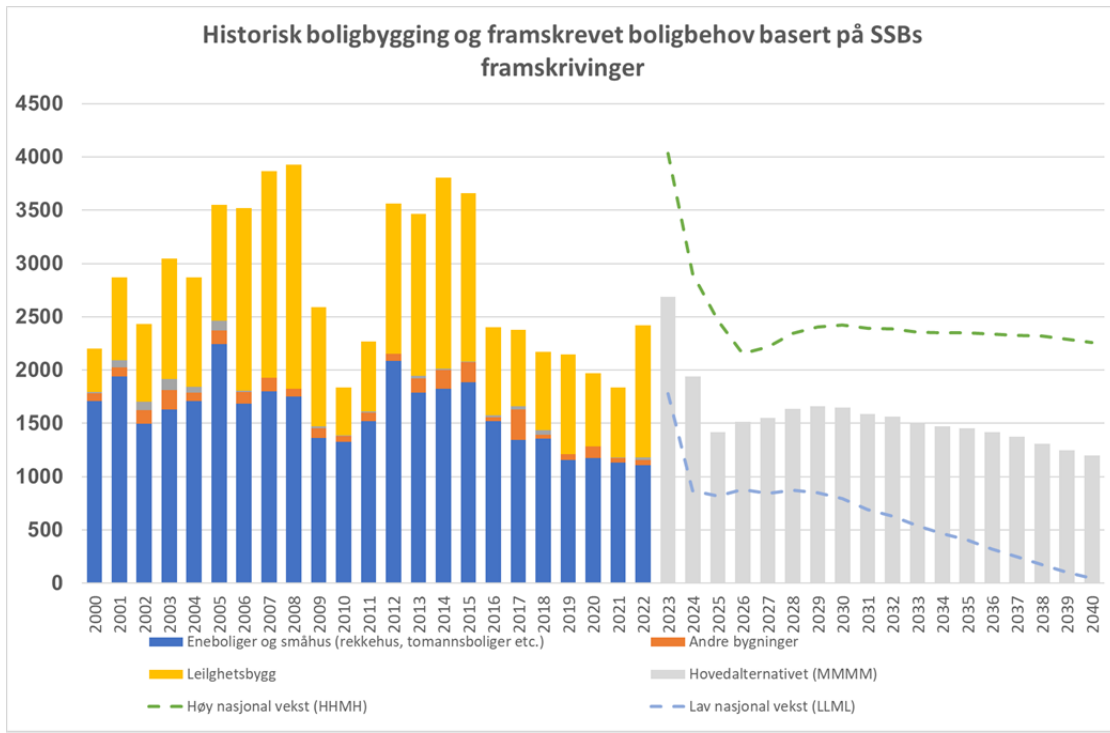
Figur 13. De to grafene sammenligner arealreserver til boligformål i ulike fylker. Rogaland har lite arealreserver til sammenligning med en rekke andre fylker men har mest arealreserver på dyrka mark.

Manglende boligsirkulasjon gir større boligbehov enn befolkningsveksten tilsier

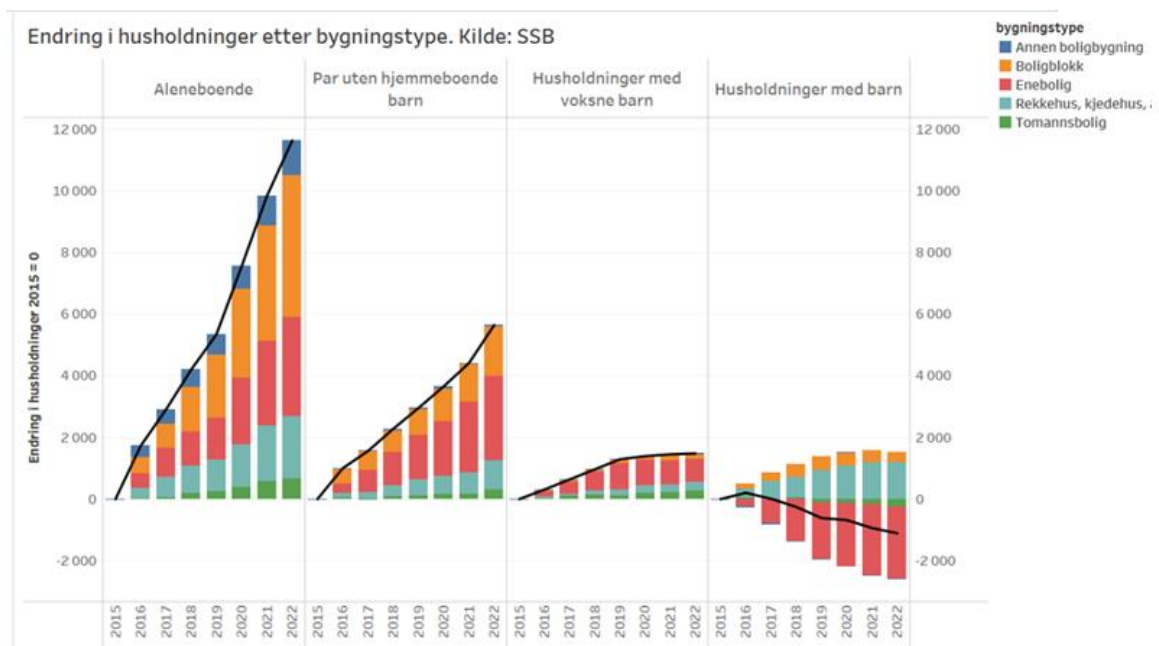
En større andel mindre husholdninger gir høyere boligbehov enn befolkningsveksten i årene fremover. Manglende «boligsirkulasjon», der etterspørselen etter familieboliger fortsatt er høyere enn antall boliger som frigjøres av eldre, innebærer vedvarende byspredning dersom det ikke samtidig bygges nye familieboliger i sentrale områder. For å sikre at videre knutepunktsfortetting er både miljømessig og sosialt bærekraftig trengs det bred kunnskap om tilgjengelige verktøy for kommunene i boligforsyningsarbeidet, og hvordan det kan bygges tett med høy kvalitet.

Stikkord:

- Boligbehovet forventes å være lavere framover, enn det vi har hatt de siste 10 årene.
- Stadig større andel mindre husholdninger gir høyere boligbehov enn befolkningsvekst fremover
- Familieboliger fylles i stadig økende grad av småhusholdninger, grunnet vekst i antall eldre og manglende boligsirkulasjon

Figur 14 viser framskrevet boligbehov i Rogaland frem mot 2036. Hovedalternativet tilsier et årlig boligbehov på ca. 1500 nye boliger i fylket samlet, godt under halvparten av behovet i «toppårene» tidligere på 2000-tallet.

Figur 15. viser endringer i antall husholdninger fra 2015-2022. I denne perioden har Rogaland fått over 17000 nye husholdninger med aleneboende og par uten hjemmeboende barn. Mange av disse husholdningene bor i eneboliger. I samme periode har fylket fått 1000 færre husholdninger med barn, og en enda større nedgang i husholdninger med barn som bor i eneboliger (over 2000 færre).

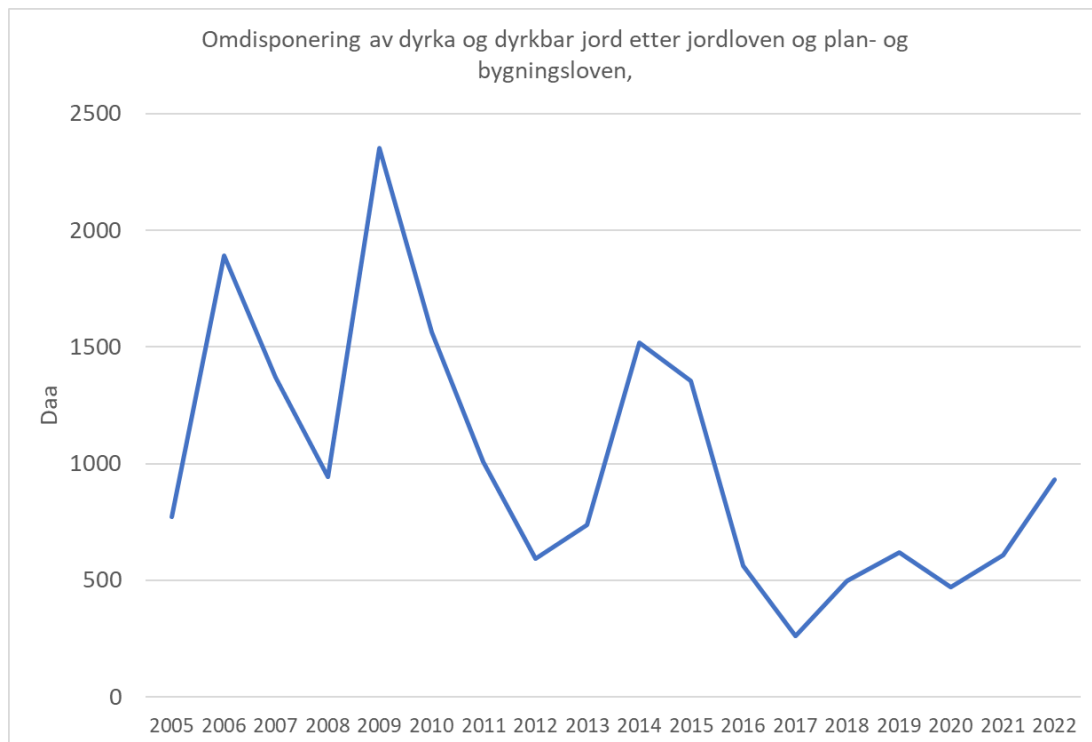
Det omdisponeres mindre dyrka mark enn før, men vi er langt unna jordvernmålet!

Det nasjonale jordvernmålet blir kraftig strammet inn og Rogaland er langt unna å nå det nye regionale jordvernmålet om maks 200 dekar omdisponert dyrka mark årlig. Store samferdselsprosjekt, ny kraftkrevende industri og landbrukets eget behov for areal tilsier at det vil være krevende å nå jordvernmålet på kort sikt.

Samtidig er omdisponeringen av dyrka mark i Rogaland i gjennomsnitt halvert de siste tyve årene. Et stort potensial for fortetting og transformasjon gjør at Rogaland sett under ett vil ha mindre behov for å omdisponere dyrka mark til boligformål i årene framover. Nydyrking kan til en viss grad erstatte noe av arealet som går tapt, men kan ha negativ påvirkning på natur- og vassdragsverdier da mange trua arter har sine leveområder i nær tilknytning til de mest arealbruksintensive områdene.

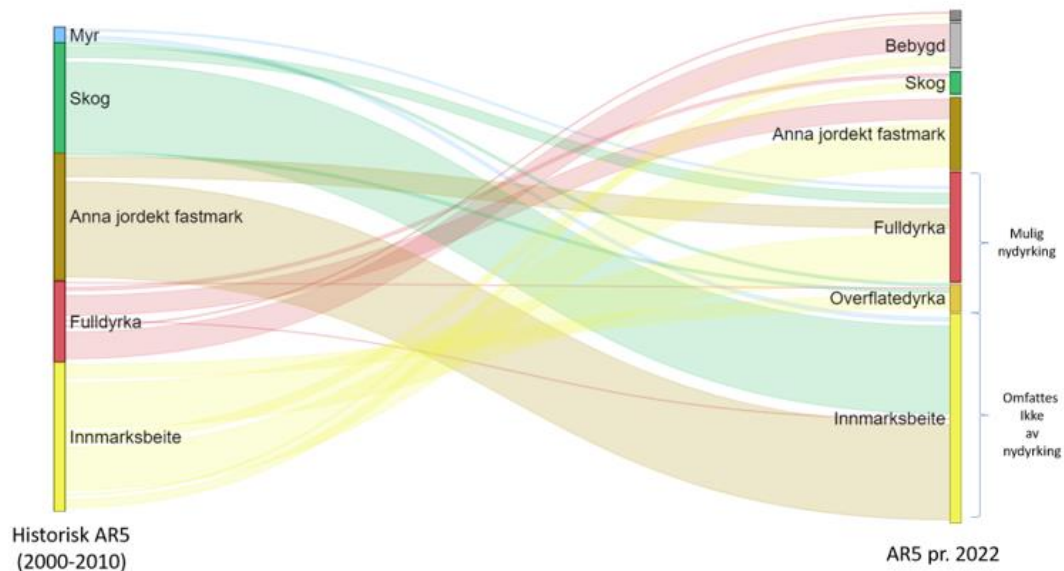
Stikkord:

- Gjennomsnittlig årlig omdisponering av dyrka mark er halvert på tyve år til 549 dekar i årlig gjennomsnitt for 2015-2021.
- Gjeldene omdisponering er likevel nesten tre ganger høyere enn nytt jordvernmål tillater (200dekar årlig).
- Selv om mye av arealet som nydyrkes er definert som jordbruksareal allerede (innmarksbeite), bidrar rydding av skog og anna jorddekt fastmark til at det totale jordbruksarealet i Rogaland øker.
- Siden mange trua arter har sine leveområder i nær tilknytning til de mest arealbruksintensive områdene vil nydyrking ofte ha negativ påvirkning på biologisk mangfold.

Figur 16. viser årlig omdisponering av dyrka mark i Rogaland. Selv om omdisponering er redusert de siste årene er det langt igjen til det regionale jordvernmålet (maks 200 dekar årlig).

Endringer fra første utgave av Ar5 fram til AR5 pr . 2022. Endringer fra til Dyrka mark på mer enn 1000 daa

Figur 17 viser overganger fra areal (AR5) fra 2000-2022. Figuren viser at det har vært en betydelig overgang fra innmarksbeite til fulldyrka (gjennom nydyrking), og at det kommer til nytt innmarksbeite gjennom rydding av anna jordekt fastmark.

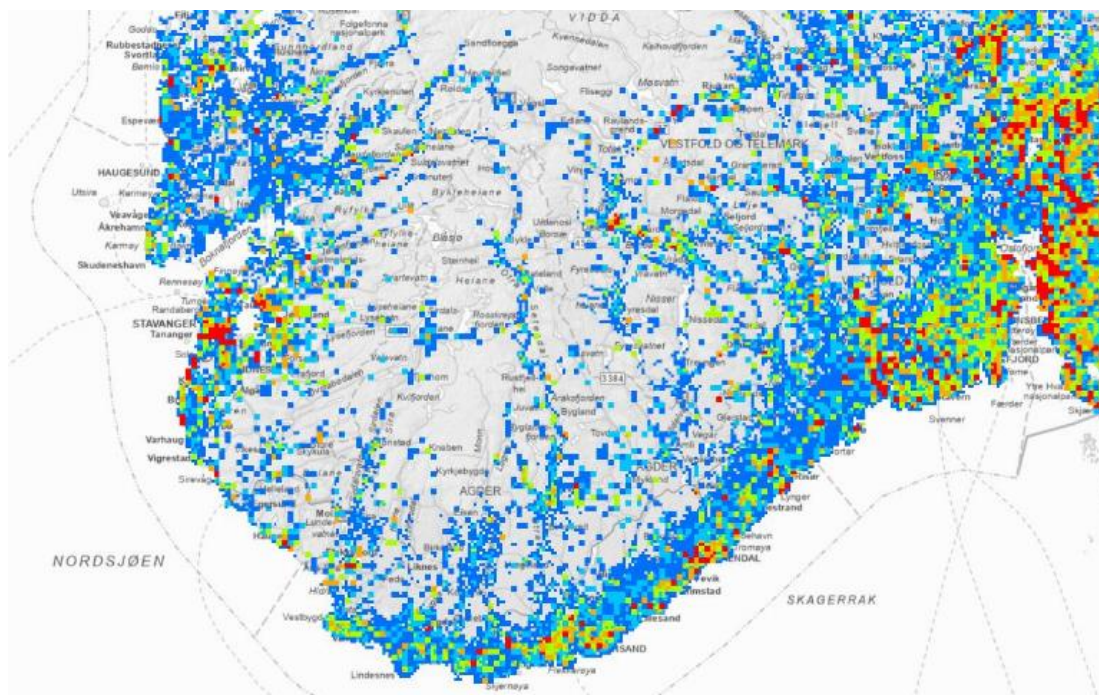
Naturen presses fra mange kanter

Endring i arealbruk ansees som den største trusselen mot biologisk mangfold. Nedbygging og fragmentering grunnet utbygging, er en viktig driver i dette. Arealutfordringene er knyttet både til arealbruksintensive områder, det vil si by- og tettstedsnær natur, og mindre utbygde områder, f.eks. fjellområdene, hvor vi har arealkrevende arter som er svært sensitive for forstyrrelser i form av nedbygging og infrastruktur. Det siste er tilfelle for villrein, en art vi har særlig internasjonalt ansvar for, og som har sterkt fokus nasjonalt.

Vi får også stadig mer kunnskap om rollen som blågrønne strukturer både i byer og LNF-områder spiller som leveområder og korridorer for naturmangfold, og bidrar med viktige fellesgoder som lek, rekreasjon og overvannshåndtering.

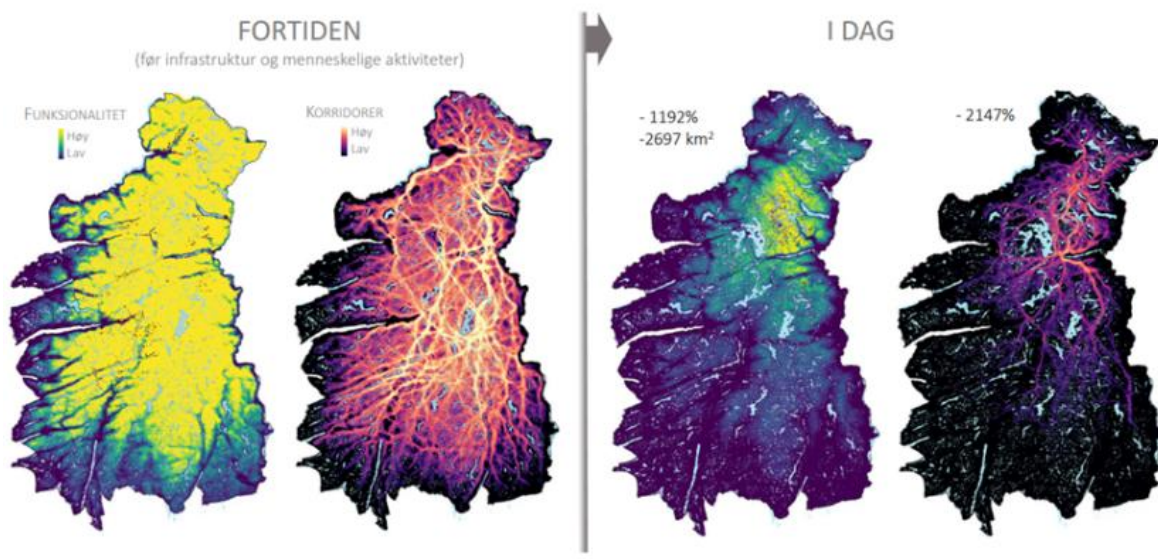
Stikkord:

- Mange av områdene forvaltes av kommuner etter ulikt lovverk; pbl, vassdragslovgiving, jord- og skoglov. Relativt få områder er vernet etter naturmangfoldsloven.
- Naturbaserte løsninger og strategier for biodiversitet i områder med høy arealbruksintensitet – kan også bidra til klimatilpasning
- Villrein er en nasjonal ansvarsart som Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på. Det kan forventes flere prosesser og tiltak fremover for å bedre levekårene til villreinen, som del av arbeidet med å følge opp tiltaksplanen

Figur 18 viser at mange trua arter har sine leveområder i nær tilknytning til de mest arealbruksintensive områdene. Røde prikker i kartet=5 trua artsgrupper. Blå prikker=1 trua artsgruppe. Artsgrupper: insekter, karplante, moser, lav og sopp.

- **Område:** Setesdal Ryfylke villreinområde
- **Scenariobeskrivelse:** Fjern all infrastruktur og menneskelige aktiviteter.
- **Merk:** Dette er et hypotetisk, urealistisk grunnscenario, for å få en grov ide av hvor mye funksjonelt reinhabitat som har gått tapt på grunn av alle menneskelige aktiviteter
- **Sesong:** Sommer

Figur 19 viser villreins funksjonelle habitat og vandringskorridorer før og etter menneskelig infrastruktur og aktivitet. Kilde: NINA

Fritidsbebyggelse gir arealkonflikter - men i noe mindre grad enn i de største «hyttefylkene».

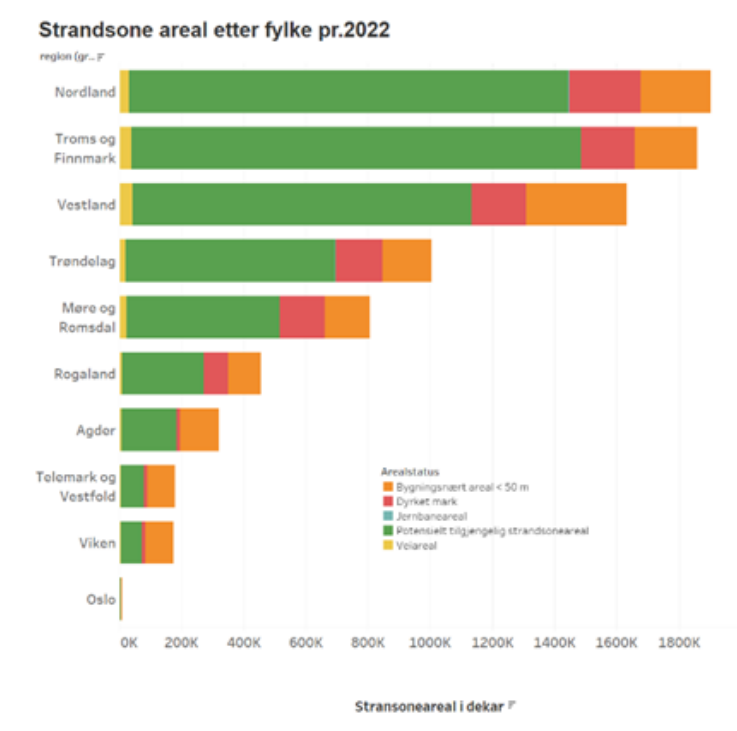
Rogaland er et relativt lite fylke i forhold til fritidsboliger sammenlignet med en del av de store «hyttefylkene» som Innlandet, Telemark og Agder. Rogaland har også færre fritidsboliger både til fjells og i strandsona, enn fylkene lengre øst. Reduksjonen i tilgjengelig strandsonareal er også betydelig mindre i Rogaland enn i fylkene lengre øst. Rogaland har samtidig mindre tilgjengelig strandsonareal enn mange av fylkene langs kysten nordover bl.a. grunnet mer intensiv utnyttelse av strandsonen.

En god del av arealreservene knyttet til fritidsbebyggelse i Rogaland er imidlertid definert som karbonrikt areal der nedbygging kan frigjøre store mengder karbon.

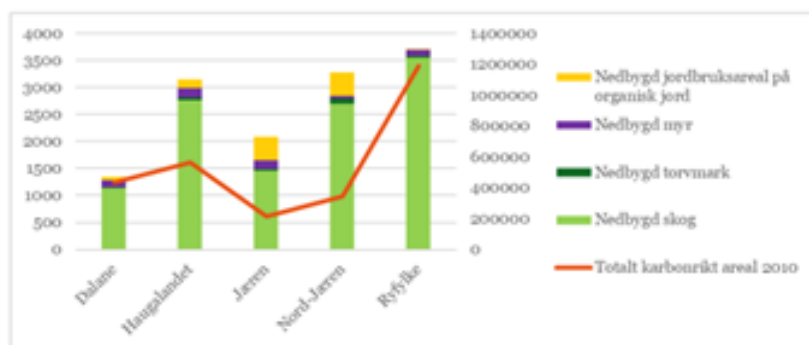
Stikkord:

- Rogaland har færre fritidsboliger i strandsona enn fylkene lengre øst.
- Reduksjonen i tilgjengelig strandsonareal er betydelig mindre enn i fylkene lengre øst, men relativt større enn andre fylker langs kysten nordover.
- De store karbonrike arealene finnes særlig i Ryfylke. Det er også her vi har hatt størst nedbygging av karbonrikt areal, etterfulgt av Nord-Jæren og Haugalandet.

- Avsatt areal til nedbygging er betydelig høyere i mindre sentrale områder
- Behov for fokus på arealeffektivitet også i områder med mindre press på arealene

Figur 20. Øverste figur viser strandsoneareal pr fylke.

Figur 21 viser hvor mye karbonrikt areal som ble bygget ned i forskjellige regioner i perioden 2010-2020. Mest areal er bygget ned i de nordlige regionene, og det aller meste av dette er skog.

Vedlegg 3 – eksempel på organisering av en regional planprosess

Flere regionale planprosesser de siste årene kjennetegnes ved følgende organisering;

Politisk organisering

- Fylkestinget vedtar regionale planer. Fylkesutvalget, og i enkelte tilfeller andre utvalg, vedtar å sende planer på høring.
- Et råd (tidl. styringsgruppe) for planprosessen består av politikere fra fylkestinget, og kommunene. Statsforvalteren deltar som statens representant. Gruppens mandat er å gi råd og innspill til arbeidet med planen. Rådet ledes av som regel av fylkesordfører.

Administrativ organisering - internt

- Prosjektleder med intern arbeidsgruppe/sekretariat fra fylkesadministrasjon. Deltakelse fra ulike avdelinger der plantema berører flere avdelinger.
- Avdelingsleder er ofte prosjekteier. Prosjektleder søker støtte og forankring her + andre kolleger.
- Fylkeskommunens interne prosesslederforum er en uformell møteplass der prosjektledere kan be om tips/utveksle erfaringer med gjennomføring av planprosesser.

Administrativ organisering – eksternt

- Prosjektgruppe med administrative representanter fra kommunene og andre aktuelle myndigheter, ofte på ledernivå. Gruppens mandat er å gi tilbakemelding på arbeid i sekretariatet og ulike administrative arbeids/referansegrupper. Gruppen gir også anbefalinger til det politiske rådet.
- Arbeidsgrupper settes ned ved behov. Deltakere fra kommuner og andre aktuelle myndigheter, gjerne på et mer «teknisk» faglig/saksbehandlernivå. Kan også være aktuelt med representanter fra akademia, næringslivsorganisasjoner og sivilsamfunn i arbeidsgrupper. Gruppen gir innspill til plangrep, mål og virkemidler i planene.
- En referansegruppe med enda bredere deltakelse fra ulike sektorer holdes gjerne informert om arbeidet, og inviteres til å gi overordnede innspill på seminar/verksted o.l. undervegs. I tillegg til å få nyttige innspill til planprosessen er litt av hensikten med referansegruppe å sikre god medvirkning, utover offentlig høring.

Rogaland fylkeskommune

Postboks 130 sentrum
4001 Stavanger

Besøksadresse

Arkitekt Eckhoffs gate 1
4010 Stavanger

Telefon

51 51 66 00

E-post

firmapost@rogfk.no

www.rogfk.no